

τις κακίες και τὰ ψεγάδια τῆς φυλῆς. Πρέπει νὰ διορθωθοῦμε.

— Ἀκουσε. Θὰ ζήσω μέσα στοὺς Ἕλληνες, ἀφοῦ ἀνάμεσά τους γεννήθηκα, καὶ θὰ κρατήσω τὸν ἑαυτὸ μου ἀλύγιστο καὶ διαφορετικὸ ἀπ' αὐτοὺς. Ἔτσι θὰ τοὺς ἐπηρεάσω ἱσως. Ἦσυχία δὲν ἔχω, παντρεμένος δὲν εἶμαι, καὶ οὔτε φρόνιμος· ἐπειδὴ γνωρίζω καλὰ κάθε φράγκικο πολιτισμὸν, δὲ φραγκοφέρνω. Τὰ νέα τῆς ἡμέρας σπάνια μὲ ταραξοῦν καὶ οἱ κρίσεις τῶν ἀνθρώπων τὸ ἴδιο. Εἶτε θέλοντας εἶτε μὴ, αἰσθάνομαι τὸν ἑαυτὸ μου ἕνα μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ ἔθνους μου. Μοῦ μιλοῦνε καὶ τοὺς μιῶ ἐλευτέρα, δουλεύουμε κάποτε μαζύ, δὲ γίνονται σὰν κι αὐτοὺς καὶ ὅταν τύχει τοὺς λέγω λόγια σκληρὰ καὶ δυνατὰ. Εἶμαι σύντροφός τους, ἀλλ' ἀπὸ μακρύτερα ἔμως. Μικρότερος σὰν ἡμουν βασιτόμουν λιγάκι, ἀπὸ τὸ φόβος μὴ χαθῶ μέσα στὴν καταδόθρα. Τώρα ποὺ ἔνοιωσα πὼς δὲν μπορῶ νὰ χαθῶ σὲ κανένα βάραθρο ξεθάρρεψα καὶ δὲ βασιτέμει πιά. Ρίχνομαι ἀφοδὰ σ' ἕνα τὰ βάραθρα καὶ μένω πάντα διαφορετικὸς ἀπὸ τοὺς τριγυρινούς μου. Δὲ σκορπίζω τὴ δύναμή μου, συμπυκνώνω τὸν ἑαυτὸ μου. Ὅσο δυναμῶναι, τόσο καὶ ξεθάφει ἐπάνω στοὺς ἄλλους. Ἐγὼ δὲ χάνω τίποτα, τὸ ἐναντίον, κερδίζω. Καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς χρωματίζω ἱσως λιγάκι.

— Ὅ,τι καὶ νὰ λὲς ἔχεις πίστη ἐθνική.

— Ἰσως. Ἀγάπησα τὴ φυλὴ μου ὅταν εἶδα πὼς γεννήθηκα σὰν ἄνθος ἀπὸ μέσα τῆς, συμπύκνωμά τῆς. Τὴν ἀντιπροσωπεύω ὅλην, τὰ ὄνειρά τῆς εἶναι ὄνειρά μου καὶ ἐλπίδες μου οἱ ἐλπίδες τῆς. Ἀν ἔχασε τὴν ἐλπίδα τῆς θὰ τῆς δώσω τὴ δική μου, πάλι ἀπ' αὐτὴν θὰ πάρω ἐλπίδα ἐγὼ, ἂν ἀπελπίσῃ. Ἀν δὲν ἔχει τώρα ἰδανικὸ ἢ ὄνειρο κανένα ἄνθρωπο, θὰ τῆς δώσω τὰ δικά μου ὄνειρα καὶ ἰδανικά, καὶ πάλι ἔμως τὴ δύναμή γιὰ νὰ τὰ πλάσω τὰ ὄνειρά μου καὶ τὰ ἰδανικά μου μέσα τῆς θὰ τῆξω. Ἀν κουράστηκαν τὰ μάτια τῆς καὶ δὲ βλέπουν, καὶ δὲ διακρίνει τί δυνάμεις ἔχει μέσα τῆς, θὰ τῆς δείξω ἐγὼ, ἀφοῦ ἐγὼ μὲ τὰ δικά μου μάτια βλέπω καὶ τῆς διακρίνω. Ἀν φόβος τὴν πῆρε θὰ τῆς δανείσω τὴν ἀφοδία τῆς δικῆς μου. Ὅ,τι τῆς λείπει θὰ τῆς τὸ δώσω ἐγὼ, καὶ πάλι ὅ,τι μοῦ λείπει ἐμένα, ἀπὸ κείνη θὰ τὸ πάρω. Γιατὶ εἴμαστε ἕνα. Λαχταρῶ πάντα νὰ τῆς μεταγγίξω κάτι δικό μου καὶ ἀπ' αὐτὴν νὰ παίρνω κάτι ἄλλο, σὰν ἡλεκτρισμὸς...

— Περιέργω, μοῦ ξυπνᾷς εἰκόνες ποὺ ποτὲ δὲ μοῦ εἶχαν ἔρθει στὸ νοῦ πρωτότερα. Εἶχε ξεραθεῖ ἡ

ἐννοία τῆς πατρίδας μέσα μου, ἀπὸ τὸ πολὺ ν' ἀκούω τὴ λέξη.

— Μὰ ἂν δὲν μπορεῖς νὰ πιστέψεις στὴς πατρίδες, μπορεῖς ἔμως, ἂν εἶσαι σωστός ἄνθρωπος, νὰ μένεις πιστὸς στὴ δική σου τὴν πατρίδα καὶ νὰ μὴ ντρέπεσαι. Καὶ αὐτὸ λέγεται πίστη. Ἐδῶ στὴν ἐρημιὰ καὶ στὴ νεκρική ἡσυχία ἔχεις καιρὸ νὰ τὰ συλλογιστεῖς αὐτά. Ἐγὼ πηγαίνω νὰ ἀνακατωθῶ πάλι μὲ τοὺς ἀνθρώπους τῆς φυλῆς μου, νὰ ρίξω ὅλη μου τὴ δύναμή στὸ βάραθρο ποῦ λέγεται ἔθνος, νὰ ξεδέψω τὴ ζωὴ μου, νοιώθοντας βαθεῖα τὴ φυλὴ μου, μὲ λύπη, μὲ ἐνθουσιασμὸ, μὲ βαρεμὸ ἢ μὲ, ἀπελπίσῃ. Καὶ ἂν εἶναι γιὰ νὰ χαθεῖ ἡ φυλὴ μου πάλι χαρούμενος θὰ εἶμαι. Τὴν ἀγαπῶ τόσο ποὺ δέχομαι νὰ πεθάνει γιὰ νὰ νοιώσω τὴν ἡδονὴ τοῦ θανάτου τῆς. Τίποτε στὸν κόσμον δὲν εἶναι γιὰ νὰ τὸ λυπᾶται κανεὶς ἐπειδὴ πεθαίνει. Τέτοιος μπορῶ νὰ εἶμαι· ἢ πρόβατο ἄκακον στὸ κοπάδι τῶν ἀνθρώπων ποὺ μὲ περιτριγυρίζουν, ἢ νικητὴς τους. Τρίτο καταφύγιο δὲν ξέρω παρὰ μόνο τὴ ζωὴ στὴν ἐρημιὰ. Μὰ μοναχὸς γιὰ πάντα δὲν μπορῶ νὰ μείνω· ἡ τεμπελιά δὲ μοῦ φτάνει οὔτε ἡ σκέψη μοναχική. Θέλω καὶ τὸ προσφάγι τῆς, τὴν ἐνέργεια. Καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ θανάτου τὴν ἔχω πάντα κοντά μου γιὰ νὰ μοῦ σπιρουνίξει τὸν πόθο τῆς ζωῆς. Ὁ θάνατος εἶναι γιὰ τοὺς ζωντανούς φάρμακο μεθυστικὸ ποὺ ὅλο ξυπνάει μέσα τους τὴ λαχτάρα τῆς ζωῆς. Εἶναι τὸ προσάναμά τῆς.

— Μὰ ἐγὼ ποὺ εἶμαι πεθαμένος τί νὰ πῶ;

— Ἀψήσε. Μὴ μιλεῖς πιά. Τὴν ψυχὴ σου τὴν ἔχω μέσα μου ἐγὼ ποὺ εἶμαι ζωντανὸς καὶ πατριώτης σου.

Ἡ μορφὴ του χάθηκε καὶ δὲν τὴν εἶδα πιά.

ΦΕΥΓΟΝΤΑΣ ΑΠΟ ΤΟ ΝΗΣΙ

Οἱ Σαμοθρακίτες πληθύνουν ταχυντὰ "στοὺς Τούρκους κοντὰ στ' ἄλλα δεσμάτα καὶ φόρο γιὰ τοὺς δρόμους, μὰ ὁ μόνος δημόσιος δρόμος τῆς Σαμοθράκης, ποὺ μὲ τὰ πόδια τὸν παίρνεις γιὰ μὴν ὦρα μονάχα καὶ πᾶει ἀπὸ τὴ Χώρα ὡς τὴν Καμαριώτισσα, μισοτελειωμένος καθὼς ἦταν ἀφέθηκε, ἀυλακώθηκε καὶ χάλασε. Βέβαια οὔτε οἱ Τούρκοι μὰ οὔτε καὶ οἱ Σαμοθρακίτες οἱ ἴδιοι θὰ τὸν ἀποτελειώσουν οὔτε θὰ τὸν σιάξουν ποτέ τους.

Ἀπὸ κείνο τὸ δρόμο κατέβηκα μὲ τ' ἄλογο στὴν

Καμαριώτισσα. Λιμάνι ἔ- τόπος δὲν ἔχει, ἀλλὰ μὲ τὴ νοτιὰ τὸ πῶ οἴγουρο ἀρχιπέδι εἶναι ἡ Καμαριώτισσα καὶ αὐτοῦ ἀράζουν καὶ ἀπὸ κει σαλπάρουν τὰ καΐκια τῆς Ρούμελης καὶ τῆς Σαμοθράκης. Ἀμα φυσὰ βορριᾶς δυνατὸς ξεσέρνουν τὰ καράδια τους οἱ νησιώτες στὴν ἀρμουδιά. Δὲν εἶναι ναυτικοὶ οἱ Σαμοθρακίτες· λιγιστὰ εἶναι τὰ καΐκια τους καὶ οἱ φαραδιές οἱ βάρκες μετρημένες. Ἀτμόπλοιο σπάνια φουντάρησε στὴν Καμαριώτισσα.

Ἐνα ἐκκλησιδάκι, μερικὰ καλυδόσπιτα καὶ δυὸ τρεῖς ἀποθήκες εἶναι τὰ μόνα χτίρια ποὺ βλέπεις ἐκεῖ. Στὴς ἀποθήκες φυλάγουν τὰ προϊόντα τοῦ νησιοῦ ποὺ θὰ βγοῦν στὰ ξένα—ἐλιές, ἀπὶδια, καρβόμηλα, μυζήθρες—καὶ τῆς προκίστες ποὺ φέρνουν στὸ νησί τὰ καΐκια—σαποῦνι, ζάχαρη, καφέ, νήματα. Φέρνουν καὶ κρασί· γιατί τὸ νησί δὲν ἔχει παρὰ λίγα ἀμπέλια. Δὲν εἶναι πολλὰ χρόνια ποὺ ἔφερναν καὶ ντομάτες ἀπὸ τὴ Θράκη γιατί οἱ νησιώτες δὲν εἶχαν συλλογιστεῖ νὰ φυτέψουν ντομάτες.

Σὲ μιὰ ἀπὸ τῆς ἀποθήκες μπροστὰ καθόταν ἡ γρηὰ μητέρα ἐνὸς προεστοῦ ποὺ εἶχε κατεβεῖ στὸ περιθαλάσσιο γιὰ δροσιά. Μοῦ εὐχέθηκε κατευόδιο, καὶ μὲ τὴν εὐχή τῆς μῆλκα κατὰ τῆς δέκα τὸ πρωὶ σ' ἕνα σαμοθρακίτικο καΐκι καὶ ξεκινήσαμε μὲ τὰ κουπιὰ. Σηκώσαμε καὶ τὰ πανιά μὰ τὸ ἀεράκι ἦταν ἀδύνατο. Μαζύ μας ταξίδευαν δυὸ κεχαγιάδες ποὺ πήγαιναν νὰ δικαστοῦν στὸ Λεδαγιάς γιὰ κάτι κλεψιές—συνηθισμένα πράγματα—καὶ μιὰ μεσόκοπη ἀντρογοναίκα Τενεδιὰ ποὺ καθὼς κύταζε μακριὰ τὴ θάλασσα, ἦταν, ἔλεγε, ἡ Μπουμπουλίνα.

Κατὰ τὸ μεσημέρι δυνάμωσε λίγο τὸ ἀεράκι καὶ τὸ ἀπομεσήμερο κόπηκε πάλι λίγο. Ἐψήσαν ψάρια οἱ κεχαγιάδες καὶ κατοίκι μαγεύσαν βραστὸ στὸν ἀτμό, κατὰ τὸ σαμοθρακίτικο τρόπο, κι ἔλοι μαζύ φαγάμε. Τὸ καΐκι πρόβαινε ἡσυχὰ καὶ ἀγάλλια ἀγάλλια μέσα στὸ φῶς τῆς πυρωμένης μέρας.

Τὸ δείλι ἔπεσε ὀλίγελα ἔ- ἀέρας καὶ τὴ βάρκα τὴν πήγαιναν πάλι μονάχα τὰ κουπιὰ. Ἐγυρε καὶ ὁ ἥλιος νὰ πέσει. Ἡ Σαμοθράκη μισοδυσμένη γίνθηκε μεγάλη καὶ φανταστική, ντυμένη στὰ μενεξεδένια φτενὰ τῆς νύκτας, ἐπάνω στεκεύμενη στὴν κατάσπαθ μαθεῖα θάλασσα. Κεῖ ἦταν ψηλὴ, εὐγενική καὶ περήφανη σὰν τὴ Νίκη.

Τὴν εἶδα ἔτσι, ὀλάνερη, πάλι, ἀπ' ὄξω, χωρὶς λεπτομέρειες, καὶ ἡ ζωὴ ὅλη ποῦ, πατώντας τὴν, εἶχα βρεῖ μέσα τῆς, σὰ νὰ χάθηκε ἄχαρνα κάπου

ΠΕΤΡΟΥ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ

ΣΠΑΣΜΕΝΕΣ ΨΥΧΕΣ*

Ἐγερνε ἡ Χρυσούλα ὅλο τῆς τὸ κορμί κι ἔπλωνε τὰ χέρια τῆς λὲς κ' ἤθελε ν' ἀγκαλιάσει ὅλη τὴ Μεσόγεια θάλασσα.

— Θέ μου! Θέ μου! πόσο εἶναι ὁμορφὴ!

Τὰ μαλλιά τῆς τᾶπιανε στ' ἀπαλοδαχτυλάτα χέρια τοῦ τὸ ἀεράκι καὶ τῆς ἀναποδογύριζε τὸ κεφάλι καὶ τὴ φιλοῦσε στὸ στόμα, στὰ μάτια, στὸ λαιμὸ καὶ τὴ γαργάλιζε στὴς ἀμασκάλες καὶ κατέβαινε στὸ κορμί τῆς ὅλο καὶ τῆς τὸ φιλοῦσε κ' ἡ Χρυσούλα λιγοθύμησε ἀπὸ τὴν ἀβάσταχτη γλύκα. Στράφηκε νὰ φωνάξει τοῦ Ὁρέστη νὰ τήνε σώσει ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ θαλασσινοῦ θεοῦ κ' εἶδε ἀποπίσω τῆς γονατισμένο τὸ Γοργία νὰ κλαίει.

— Κλαίτε;! Γιατὶ κλαίτε; Μὰ δὲν κυτᾶτε; Εἶναι ἡ Ἑλλάδα! ἡ Ἑλλάδα!

Κι αὐτὸς δὲ σήκωσε τὸ κεφάλι, τὰ μάτια του

* Ἡ ἀρχὴ στὸν ἀριθ. 355.

μόνο τρέχανε ἀπάνω στὰ μάγουλά του κ' εἶπε:

(ἡ φωνὴ του σπάρανε στὸν αἶρα καὶ τὰ θαλασσοπούλια τρομάξανε καὶ φύγανε)

— Ποτέ δὲ θὰ δοῦμε πιά τὴν Ἑλλάδα, Χρυσούλα. Ποτέ! ποτέ!..

Κ' ἡ Χρυσούλα ἔβλεπε ψιλὴ φωνὴ καὶ πετάχτηκε ἀπάνω ἀλαλιασμένη καὶ τὰ μπράτσα τῆς ἀπλώθηκαν σὰ νὰ θέλανε νὰ σταματήσουν κάπου, σὰ νὰ θέλανε νὰ ἐπικαλεστοῦνε καὶ νὰ παρακαλίσουν. Τὰ χεῖλιά τῆς χλωμά καὶ λιγωμένα ἀνατριχιάζανε καὶ τρέμανε, λὲς κ' εἶσαν ἐτοιμα νὰ πέσουν. Θέ μου! πὼς μοιάζουμε δυὸ φυλλαράκια μαραμμένα στὴν ἀκρὴ ἐνὸς ξεροῦ κλαδιοῦ!

— Χρυσούλα! Χρυσούλα, τί ἔχεις; Τί ὄνειρο εἶδες, Χρυσούλα;!

Ἀνοίξε τὰ μάτια τῆς σὰν τρελλή, κύταξε ξεφρενιασμένη νὰ δεῖ ποῦ βρίσκεται, εἶδε τὸν Ὁρέστη ἀποπάνω τῆς νὰ σκύφτει ἀνήσυχος καὶ νὰ τὴ ρωτᾷ, εἶδε τὸ παράθυρο, τῆς φωτογραφίες, εἶδε τὰ μοπιλάκια τὰ γιατρικά δίπλα στὸ κρεβάτι τῆς.

— Ὄωω!

Πέρασε τὰ χλωμά τῆς τὰ χέρια ἀπὸ τὸ μέτωπο, ἔπιασε τὰ μαλλίγγια τῆς νὰ μὴ σπάσουν, κι ἀνασηκώθηκε ἀπὸ τὸ κρεβάτι κ' ἔχωσε τὸ κε-

φάλι τῆς στὰ γόνατά τῆς μέσα.

— Χρυσούλα μου, τί ἔχεις; Μὴν εἶδες κανένα κακὸ ὄνειρο καὶ τρώμαξες;

— Ὅχι! Ὅχι! δὲν εἶδα τίποτα.. τίποτα! κ' ἔπεσε πάλι κάτω κι ἀγκαλιάζε τὸ προσκεφάλι τῆς καὶ ψιθύριζε μὲ τρόμο.

— Ποτέ πιά! Ποτέ!.. ποτέ!

VIII

Ἀπόψε ἔπιασε ἡ Χρυσούλα τὸν Ὁρέστη ἀπὸ τὸ χέρι, τὴ στιγμὴ ποὺ εἶταν ἐτοιμὸς νὰ σηκωθεί.

— Ὁρέστη! ποῦ πᾶς; μὴ μ' ἀφήνεις!

Ἡ φωνὴ τῆς, φωνὴ πεθαμένης.

— Ἐξέρθω εὐτύς, ἀγάπη μου. Θὰ πάω στοῦ γιαιτροῦ μιὰ στιγμὴ.

Εἶχε τρομάξει ὁ Ὁρέστης βλέποντας τὴ Χρυσούλα ἀπόψε σὲ τόσο ἀνέλπιδη θέση. Ἡ κοκκινάδα τοῦ προσώπου τῆς εἶχε σβήσει τέλεια κι ἀρχίσανε τὰ χεῖλιά τῆς, ἡ μύτη τῆς, τὰ μάγουλά τῆς νὰ μπλαβίζουν καὶ τὰ δάχτυλα τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδιῶν τῆς εἶσαν τώρα παγωμένα, νεκρά.

μαγικά. Ζωντάνευε ως τόσο το νησί ακόμα περισσότερο, ξεχώριζε από κάθε άλλη γή, γινόταν κόσμος που άχοι με χίλιες αρμονίες.

Και στεκόταν η Σαμοθράκη, έτσι, ολοζώντανη, μαγεμένη, όμορφη, μεγάλο, άτιμητο στολίδι ζωμένο από την τρισεύγενή τη θάλασσα, νησί ξεχωριστό μέσα στα νησιά. Στη μορφή της αγαπούσα λιγάκι όλα τα νησιά με τα χρυσά τα ακρογιάλια. Η Σαμοθράκη με γέμισε λαχτάρες για το Νησί.

Και άξαφνα με προσπέρασε μονοστιγμής η ιστορία του νησιού σ' α να ήταν να το χάσω για πάντα και ήταν η ιστορία της αγάπης της δικής μου για το νησί. Έχει σύνορα ζωγραφιστά, τέλεια από το βουνό το ψήλωμα το μάτι παίρνει δολάκερο το νησί που το όριζον γύρω τριγύρω τα γραμμένα σύνορά του, η θάλασσα. Οι βάρβαροι δε θα το πάρουν εύκολα γιατί το φυλάγει η θάλασσα. Αν δεν το ξεχώριζε αυτή από τον άλλο κόσμο, ποιος ξέρει αν δε θα είχαν έρθει ως τα τώρα άλλοι και άλλοι βάρβαροι, αφού οι νησιώτες δεν είναι άξιοι πάντα να το φυλάξουν. Στο νησί με τους γκρεμούς και τα μεγάλα μυτερά βράχια, τα βουνά τα άπότητα, τα άγρια κατατόπια, τις έρημες ακρογιαλίες, τις σπηλιές, τις βαθιές ρεματιές, τις κακές πλαγιές και ράχες, τα γιδια και τα άγριοκάτσικα πεδώντας στα κατσάρβαρα, τα άγριεμένα άλογα και δέντρα, τους σκλάβους ανθρώπους, το ψήλος το μεγάλο βουνό που θα ήταν ίσως κάποτε ήφαιστειο και από την κορφή του ανοίγεται απλόχερη μια θέα φανταχτερή γύρω τριγύρω στη μεγάλη νησοσπαρμένη θάλασσα και στη στεριά τη μακρινή, και το κάθε όνομα του κάθε τόπου είναι γνώριμο και μουρμουρίζει γνωστά και μαγεμένα λόγια και τραγουδεί γνωστούς και μυστηριώδικους παλιούς σκοπούς, Αιγαίο, Θράκη, Σαμοθράκη, Ροδόπη, Πελαγονία, Έλληνες, Όρφέας, Κάδμειοι, Ποσειδώνας—στο νησί με την Παλιάπολη που βρήκαν την πάγκαλη πολύτιμη Νίκη κουτσουρεμένη από τα χρόνια τα βάρβαρα και την άρπαξαν ξένοι στα ξένα, και βρήκαν τα θέμελα πεσμένων ναών και τοίχους, τείχη πελαγονικά, ελληνικά και ρωμαϊκά, και τοίχους βυζαντινούς και πύργους βυζαντινούς και γενοβέζικους—στο νησί όλων των καιρών από τότε που ήφαιστειο ξεπρόβαλε από το πέλαγο και ύψώθηκε μονομιάς κατά τον ουρανό και έσδυσε και σωριάστηκε και πετρώθηκε μη μπορώντας ψηλότερα να ανεβεί, κ' έγινε γής πλούσια από μέταλλα, βρύσες ζεστές και κρύες, κατάμαυρες

σπηλιές, κακοτοπιές και βράχια, και πλούσια από φυτά φυτρώνοντας άθελα στο πλούσιο χώμα, και γέννησε τ' άγριοκάτσικα, τους ανθρώπους και τους Καβείρους που παίζανε μυστικά με τις φωτιές και τις θαλασσοφουρτούνες και έπλασαν μια θρησκεία, στο νησί που έρχονταν απ' όλες τις πολιτείες Έλληνες να μυηθούν τα μυστήρια των μεγάλων θεών, να μάθουν και αυτοί, οι λαχταρισμένοι, οι παθοπλανταγμένοι, να μάθουν εκείνα που ποθούσαν να μάθουν, την αρχή του κόσμου και το τέλος, οι διψασμένοι οι τρελλοί οι Έλληνες οι πρώτοι άνθρωποι άνθρωποι θεοί γιατί κατέβασαν τους θεούς στη γή και τους έκαναν όμοιους με τον έαυτό τους, και ύστερα κουράστηκαν κι αυτοί και ήρθαν άλλοι να προσκυνήσουν τους προστάτες θεούς που τους παραστέκουνταν στα πολιτικά τους καμώματα—και ύστερα απόστασαν και οι μεγάλοι θεοί οι ίδιοι και χύμизαν τα κύματα του χριστιανισμού και τους σάρωσαν και μπήκαν στη θέση τους άγιοι με εικόνες, και ξεφύτρωσαν χίλιες εκκλησίες και παρεκκλησία στο νησί, και γέμισε η πολιτεία και οι έρημιές από εκκλησίες, ξωκλήσια και ρημοκλήσια, και από τις εκκλησίες αυτές μονάχα έννιάκισις έννιήντα έννιά βρίσκονται και η χιλιοστή ακόμα να βρεθεί με τους άριφνητους κρυμένους θησαυρούς της—στο νησί που είδε κι αυτό τους Ρωμαίους να γίνονται Βυζαντινοί και τους Φράγκους από τους Βυζαντινούς να το άρπάζουν και τους διψορέματους Τούρκους να το παίρνουν από τους Φράγκους, τους Τούρκους που ακόμα και τώρα το όριζον—στο νησί που μ' έναν ψευτοσηχωμό κατεπάνω στους τυράννους βρήθηκε κι αυτό να γίνει η τωρινή Ελλάδα, γιατί αν δεν είχε κουνηθεί κι αυτό θα ήταν ένας σηχωμός και χαλασμός λιγότερος για να συγκινήσει τη φιλελληνική Εξόρρηση—στο νησί αυτό που είδε σφαγές και χαλασμούς, και λειρατές και καταχτητές, και θεούς και ανθρώπους να περνοδιαδίνουν, και είδε και έζησε την ιστορία όλη ενός έθνους—στο νησί αυτό που στην άπειρη ήσυχία του σ' α να ακούγεται τώρα η αιώνιστη να περνά—στο τιμημένο αυτό νησί μπορούσα να είχα γεννηθεί και γ' α αφού το κατοικούν άνθρωποι της φυλής μου. Και το νησί αυτό το αγάπησα, με η αγάπη μου τώρα αποκόπηκε.

Ύστερα κατέβηκε, τα πήρε και τα έσδυσε όλα η μαύρη Νύχτα. Ήμουν έτοιμος για έργα νέα.

ΙΔΑΣ

ΤΕΛΟΣ

ΘΛΙΜΕΝΟΙ ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ

I

"Ησυχία κοιμάται η λίμνη,
το φεγγάρι στα ψηλά
σκυθρωπό γυρίζει.

Μέσ' στο δάσος το τριζόνι
το μονότονο σκοπό
με καημό σφυρίζει.

Κάπου, κάπου ανατριχιάζουν
λιγερές οι καλαμιές
και κρυφομιλούν.

Και το κύμα που πλανιέται
τ' άπαλό μέσ' στα νερά,
σκέφτουν και φιλούνε.

Και τ' ακούω που αναστενάζουν,
και τ' ακούω που μιλούν
λόγια μαγεμένα,

Και θαρρώ πως με γυρεύεις,
και θαρρώ πως είσαι σύ
και πως κλοίς για μένα.

II

"Ολοι αγαπούν τις γιασσυμιές πύχω μέσ' στον μποξέ
μου

τα κόκκινα γαρούφαλα, τους μυρωδάτους διάσμους,
τους μενεξέδες τους λευκούς, τις φουντωμένες δάφνες,
τα κρίνα, τα τριαντάφυλλα και τις περιπλοκάδες.

Μά εγώ αγαπώ τον πλάτανο με τα πολλά τα φύλλα
πύχει μεταξωτή φωνή και δροσερό τον ίσκιο,
που λέει τραγούδι' άνθρωπο, που ξέρει παραμύθια
χιλιών λογίων για Ξωτικές, για Δράκους, για Νεράιδες,

Για φεγγαριών ανατολές, για βασιλέμματα ήλιων,
για νύχτες μαυροφόρετες, για τον Άποσπερίτη,
για των πουλιών τους έρωτες, για τον καημό των
γρόλλων,

για το σεντενί του βοσκού και των νερών το θρήνο,

Που με τα λεία και τραγουδεί, που με τα λεία και
κλαίγει

σαν κάθουμαι στα πόδια του να γείρω κουρασμένη,
και σ' α με δη να μη μιλή, σ' α δη πως δεν ακούγω,
γέρνει γλυκά τους κλώνους του και με μιλεί για σένα.
Όδησό.

PHNA AEBANTH

"Ένας ίδιος κύρος σκέπαζε σαν πάχνη όλα της το κορμί.

Ο Όρεστής ξεφυγε από το σπρίζιμο της Χρυσούλας κ' έφυγε τρεχαπεταμένος. Όξω εΐτανε η εθνική γιορτή της Γαλλίας άπόψε, 14 του Άλωνάρη, κ' οι δρόμοι στεναίχανε από το βάρος του κόσμου. Δεν μ' αρύσε ο Όρεστής να προχωρήσει. Μια αγανάκτηση τρελή τότε κυριεύσε. Η Χρυσούλα πεθαίνει κι αυτοί γελούνε και φωνάζουνε! Σ' ένα σταυροδρόμι είχανε στήσει χορό καταμεσίς του δρόμου. Άντρες και γυναίκες άγκυλιασμένοι χοροπηδούσανε και φωνάζανε σ' α ζωά που έρωτοκουν γούνται. Πότε-πότε έρχόντανε άπάνω του και τότε λούγανε λιπαρές ανάσες σαρκίλας βγαλμένες από ορθάνοιχτους κόρφους κι από ιδρωμένα κορμιά, σ' α πημένα πιά από τα πολλά μυρωδικά και τα πολλά φκιασίδια και τ' ακάθαρτα, πλερωμένα άντροφιλητά.

Ο Όρεστής στριγμωμένος άθελα μέσα στο πλήθος ανατρίχιαζε από αηδία κι άπογοήτευση.

—Αυτός λοιπόν είναι ο άνθρωπος που όνειρευότανε να πλάσει, ο άπαλλαγμένος από την πρόληψη της Θρησκείας και της Πατρίδας και της Οικογένειας; Νά τον, νά τον μπροστά του, νά,

πηδ' α τον αδιάντροπο χορό που χοροπηδούνε πάντα οι όχλοι. Συφυλιδικός, άλκοολικός, φτισικός, άνοιγεται το στόμα του και φάνονται τα σαπηνιμένα δόντια του και γελά. Τι τον έκαμε η Έπιστήμη; Ένα χτήνος δυστυχισμένο και σακκάτικο. Το φίδι των έπιθυμιών του το θέριψε μέσα του—σαν τη Λερνική Ύδρα. Ένα κεφάλι του κόφτει και δέκα φυτρώνουνε. Όλα σακάτικα και φαμακερά. Μια αντίληψη ζωής, χαμοσευόμενη και μπακαλόψυχη, ποιος να ζήτη πιά πολύ, πιά τεμπέλικα, πιά άκίντυνα. Πέφτουνε και φιδουλιτρούνε για ν' άνεβούνε κάποια λερωμένα σκαλοπάτια ή να κλεφτοθησαυρίσουν πλούτη. Πότε πάλι κυλιούνται σ' α νύχτες ξεστρίπτωτες, κουρασμένοι, άνήμποροι να σκεφτούν ή να δείρουν, ν' αγαπήσουν ή να σκοτώσουν.

Όλοι άπάνω τους φέρνουνε τη σφραγίδα του χαμού. Άπάνω σ' όλων των μέτωπα είναι γραμμένη με πυρωμένο σίδερο η τρομερά καταδίκη: Μανέ, Θεκέλ, Φάρες!

Ο Όρεστής τινάχτηκε σύσωμος. Για πρώτη φορά είδε. Είδε ένα έθνος όλόκληρο να γκρεμίζεται πολυθρόνο και γελαστό κι άξέγνοιο και με χυδαυλισμάτα χορού να πέφτει και να σπ' α. Τα πάθη που είσανε κλεισμένα στα σιδερένια κλουβιά των

αίωνων νόμων και τα ένστιχτα τα χτηνώτικα τ' άλυσοδεμένα με τους φόβους και τις έλπίδες μιας μέλλουσας ζωής, σπάζανε τα κλουβιά και τις άλυοσίδες και λευτερωθήκανε και χυμήσαν όξω—Γιούχ της Πατρίδας και της Θρησκείας και της Τιμής! Και χορεύουνε, χορεύουνε και γελούνε κι άκολλησταίνουνε μπροστά στον Γκρεμό.

—"Ω να φύγω! να φύγω!

Το φεγγάρι άποπάνω κύταζε σ' α μια μάσκα τραγική κάποιας φρικιαστικής αίσχύλειας τραγωδίας. Εΐτανε σαν τις προσωπίδες τις χρυσές που βρεθήκανε σ' α Μυκήνες και που σκεπάζανε τον άνόσιο, όλο αίματα, όικο των Άτρείδων.

—"Ω να φύγω! να φύγω!

Προχώρησε πάλι λίγο παρακάτω κ' ύστερα τότε σταμχήσαν πάλι καινούργιοι χοροί στημένοι καταμεσίς του δρόμου.

Κύταζε γύρω του ο Όρεστής κι ανατρίχιαζε. Γυναίκες περνούσανε μπροστά του όμορφότερες—μ' α ψεύτικα δόντια και πρόσθετα μαλλιά και βαμμένα χείλια και βυζά πανένια. Τα μάτια τους είσανε μεγαλωμένα από ένα πλατή γαλάζιο κύκλο, από κείνους που άφίνουνε οι νύχτες οι ξεμαλλιάρες της άγρύπνιας και της ντροπής. Άλλες γυναίκες ά-

ΔΥΟ ΣΚΥΛΟΙ

... Έλεγε λοιπόν ο μαύρος στον κόκκινο :

— Αλήθεια είναι πώς εγώ πάντα μου σ'εξέχω-
ριζα από τους άλλους σκύλους. Δεν ξέρω, κάτι μου-
λεγε, έμεις οι δυο μελλούμενοι είταμε να γνωριστούμε
μια μέρα και ποιος ξέρει να γενούμε και φίλοι μπι-
σικιόι. Γι' αυτό βλέπεις, μολονότι εγώ είμαι λιγάκι
νευρικός και δέ σηκώνω πολλά-πολλά χωρατά, σά
λάχανε νάχω κανένα νταραβέρι με το λόγον σου
παράβλεπα... Την ιστορία εκείνης της μικροκομω-
μένης σγουρης... θυμάσαι...

Ο κόκκινος δέν αποκρίθηκε. Η φλυαρία του
φίλου του τον είχε ζαλίσει. Από τ' αποξημερώματα
που είχαν στριμωχτεί στη γωνιά αυτή, για να μην
τους δει ο μπόγας, δέν είχε σωπάσει ένα δευτερό-
λεπτο. Κι όλο άνοιξιές! Νάθελε τουλάχιστο να λέει
τίποτε σοβαρό, κάτι τι επιτέλους που να ταιριάζει με
την περίσταση! Από λεφτό σε λεφτό περιμένει το
χαμό τους, και κείνος μιλούσε για τη σγουρή. Όμως
ο κόκκινος είπε :

— Τη γνωρίζεις έδω από πρωτότερα κείνη τη
σκυλίτσα; ποιανού είναι;

— Ω, αυτή ήταν από μεγάλο σπίτι! Άκλου-
θούσε πάντα έναν που είχε χρυσά γαλόνια στα μα-
νίκια. Είχε κι όνομα αυτή! Την έλεγαν... το ξέρωσα.
Πώς την έλεγαν;

— Δεν ξέρω· δέν τήνε ρώτησα.

— Φιλένάδα σου και να μη ρωτήσεις τ'όνομά της!
πώς γίνεται;

— Αέ μου χρειάζοταν τ'όνομά της... Τι να το
κάμω;

— Τι νάπόγινε; λές να την πήρε ο μπόγας;

— Ο μπόγας παίρνει σκύλους σάν έσένα και
σάν έμένο, δέν παίρνει σάν κι αυτή! Τέτοια σκυλιά
θα πάρει ο μπόγας;

Το βέβαιο ήταν πως κ' οι δυο είχανε κακά χά-
λια. Και τον ένα και τον άλλο, βουλωμένους τους
είχε ή κακομοιριά της βασανισμένης ζωής. Όλοά-
σπαστοι, κοκκαλιάρηδες, με πλιγνές από τις άρρώστιες
κι από το ξύλο, ήταν άηδεια να τους βλέπει κανείς.
Φρίκη φέρνανε κι αποστροφή!

Του μαύρου αυτό διάλογον δέν του ήρθε.

— Τέτοια σκυλιά! άμέ δέ βλέπεις... Άς είχα
δ' κ' εγώ την καλοπέραση ποῦχουν αυτοί και βλέ-
παμε...

— Θάλλαζε ή ράτσα σου...

δύνατες και σκελεθρωμένες που βήχουν και γελούνε
(ποτέ τους δέ γελούνε) τρέχουν άπάνω κάτω στα
πεζοδρόμια πουντραρισμένες, επιπλωμένες, όπλισμέ-
νες για το άγριο κυνήγι των άντρών. Κι όσες δέ
βρήκανε κανένα καθίζουνε τ' αποξημερώματα στην
άκρη του δρόμου κι άκουμπούν τα ψεύτικα μαλλιά
του κεφαλιού τους στα χέρια και κλαίνε γιατί πει-
νούνε.

— Ω! να φύγω, να γυρίσω σπίτι, να μη βλέπω
πιά!

Ένα βουητό σάν άνάσιν άνακμένου χαμινιού έ-
βγαινε λαχανιασμένο από τ'στόματά τα φεγγερά των
καφεσαντών που μόνο αυτά ζούσανε κι άναπνέανε
έτσι ξεχάσκωτα μέσα στη νύχτα. Νέει μαρζάρηδες
κι άνίκανοι μπαινινοβαίνανε, γυναίκες όρθωνόντανε
μέσα ξέστηδες σαν Άστάρτες και στα μαλλιά τους
και στα στήθια τους και στα χέρια τους μέσα λα-
μποκοπούσανε τα σύμβολα τα φριχτά.

Δέν μπορούσε πιά ο Όρέστης να βαστάξει και
μπήκε βιαστικά στο πρώτο καφενείο που βρήκε, έ
γραψε έ'α γραμματάκι του γιατρού και τότε κα-
λούσε γρήγορα νάβρει σπίτι του γιατί ή Χρυσούλα
πεθαίνει, πλέρωσε ένα παιδί να του το πάει εδῶς
και πετάχτηκε σ' ένα άμάξι, τώλεισε κι από πα-

Έκαμε ειρωνικά ο κόκκινος.

— Κι αυτό γίνεται.

— Όχι· ίσα ίσα αυτό ναι που δέ γίνεται, καη-
μένα!

— Και γιατί τάχα; Σκύλοι δέν είμαστε όλοι;

Ο κόκκινος πιά δέν ξαναμίλησε. Πολλά είχαν
έρθει στο νου του. Η ζωή του δλη-ζωή κ'περό-
σκυλου, όπως τότε φώναζαν από τη στιγμή που γνώ-
ρισε τον κόσμο, περνούσε από το νου του. Ζωή! άν
μπορεί κανείς να πεί ζωή τις πεινες, και το ξύλο,
και το κρύο, κι όλα τα μορτίρια που είχε ύποφε-
ρει!... Όμως θυμάται και μια καλοσύνη. Αλή-
θεια, μέσα σ' δλη την κόλαση που έζησε, είναι και
μια μικρή γρομίτσα λαμπερή. Ένα κοριτσάκι! Ένα
ξανθό κοριτσάκι, που μερικές μέρες τώρα, περνώ-
τας πάλι από τις γειτονίες αυτές τότε χάδεψε! Τότε
χάδεψε! Έτσι, όπως περνούσε αυτός και το παιδάκι
στεκόταν στη μέση του δρόμου, τότε χάδεψε. Μ' ένα
μικρό κατάσπρω χεράκι τότε χάδεψε! Ένα πονπου-
λένιο κατάσπρω χεράκι χάδεψε τα μαλλιά του τα λε-
ρωμένα και τα σιχαμερά! Πώς το θυμάται! Δες
κι δλη του τη ζωή έφτασε να την κάμει όμορφη και
γλυκιά το χεράκι εκείνο!

Ο μαῦρος ξανέειπε :

— Μα κ' εγώ έννοια σου και δέν άπόμεινα.
Αάγκωσ, έκλεψα, δτι μου πέρασε έκαμα... Είναι
κι αυτό κάτι τι. Μ' αυτό τον τρόπο δέ μου φαίνεται
και τόσο τρομερή ή κατάσταση μου. Μια φορά δάγ-
κωσα ένα μαγκόπαιδο που με πείραξε και τοῦκοψα
το κομάτι! Έτσι θέλει ο κόσμος...

— Γι' αυτό, βλέπεις, βρίσκεσαι σήμερα σε κα-
λύτερη θέση.

— Κι ά δέ φαινόμενα κακός, λές θάμουννα;

— Βλαστήμα τα...

Αυτός ο κόκκινος τίποτα δέν έκαμε π'τέ. Οὔτε
μάλλωσσε, οὔτε σονορίστηκε και ποτέ του δέν παρα-
πονέθηκε. Είχε βιτιά ριζωμένη στο μυαλό του την
αλήθεια πως ήταν ένας σκύλος τυῦ σοκακιού. Αδτή
ή αλήθεια ποτέ δέν τον έκοψε να φωνάξει και να
διαμαρτυρηθεί. Του ήταν μάλιστα ά θές μια παρη-
γοριά κ' ένα ξένοιασμα. Έβλεπε τους σπιτικούς σκύ-
λους και ποτέ του δέν τους φτόνεσε. Μαζί δέν είχαν
κομιά συγγένεια. Όμως περιφρονούσε φριχτά τη
δική του τη ράτσα. Ήξερε την έλευσιότητά της, τη
δυστυχία της, τα βάσανα που πάλευε και τη σιχαι-
νόταν. Σιχαινόταν να βλέπει τους όμοιους τον, αιώ-
νια σκυφτούς και κοκκαλιάρηδες, αιώνια πεινρομέ-

νους, να τριγυρίζουν στα παραγώνια. Όπου κ' ένας
σωρός σκουπίδια, κι αυτοί άποπάνω να σκαλίζουν
και να γλύφουνε ξαναγλυμένα κόκκαλα...

... Σηκωθήκαν όλόρθοι κ' οι δυο! Το αίμα τους
πάγωσε! Από μακριά άκούστηκαν να πλησιάζουν
γανγίσματα σκυλιών και φωνές παιδιών κ' οι ρώδες
του κάρου στο καλντερίμι.

— Να φύγομε! είπε ο μαῦρος. Να φύγομε!

— Ποῦ να πάμε; Θα μ'ας δοῦνε. Κάτσε δῶ.
Έλα να κρυφτούμε πίσω από κείνη τη μισανοιχτή
πόρτα.

— Θα μ'ας μαρτυρήσουν οι άνθρωποι που κά-
θονται μέσα.

— Άμέ τί θα γενούμε; κοντοσιμώνουν! Τι θα
γενούμε;

Τότε για πρώτη φορά στη ζωή του ο κόκ-
κινος έννοιωσε κάτι τι μέσα του να ξυπνά και νάντισκέ-
ται. Ένας έγωϊσμός! Είδε τον εαυτό του να τρέχει,
έλευνδ κι άξιόδακρυτο, από στενοσόκακο σε στενοσό-
κακο. Τον είδε να τρέμει από το φόβο, σε κάθε
ζάλο, σε κάθε κρότο, τον είδε να πεινά, να κυνηγιέ-
ται, να βρίζεται, και ντράπηκε! Σώνει πιά!

— Πήγαινε όπου θές έσύ, εγώ θα μείνω. Άν
γλυτώσω, καλά, άλλιώτικα...

Ο μπόγας είχε σταματήσει. Κανέναν καινούργιο
σκύλο θάπαινε, γιατί άκούονταν δυνατώτερα τα γαν-
γίσματα των άλλων σκύλων και τα γέλοια των παι-
διών.

Ο μαῦρος χύμηξε και χάθηκε σ' ένα δρόμο, ο
κόκκινος συμαζεῦτηκε και περίμενε.

Στον άπέναντι δρόμο μια πόρτα άνοιξε κ' ένα κο-
ριτσάκι βγήκε στο κατώφλι. Ο σκύλος άναταράχτηκε
σύσσωμος. Είναι το ίδιο! Το κοριτσάκι το καλό της
άλλης μέρας!...

Τα ξέχασε όλα· και το μπόγια και τις μιζέριες
του. Όλη του τη ζωή την ξέχασε. Τινάχτηκε άπάνω,
κούνησε την ουρά του χαρούμενα και πήγε δειλά-
δειλά κοντά στο παιδί. Θάν τονε χάδεψε πάλι!

Μα το παιδί δέν τον είδε. Έβλεπε το σιδερένιο
κλουβί που τοιμαζότανε να πάρει άπάνω τριγυρι-
σμένο μ' δλη τη θυγ'νβώδικη συνοδεία του.

— Κρίμα, φεύγει κιόλας!

Και το κοριτσάκι είναι άπαρηγόρητο, που δέν
πρόφτασε τίποτα να δει. Άξαφνα, τα ματάκια του
πέσανε στο σκύλο που εξακολουθούσε να κουνεί την
ουρά του κυτάζοντάς το. Άνογάλλισε! Πήδησε γλή-
γορα-γλήγορα τα πέτρινα σκαλιά κ' έτρεξε πίσω από

ράμερους δρόμους είπε να τ'έν πάει σπίτι του.

(Ω! το ίερό φῶς, το πανάγιο, της λάμπας
του σπιτιού!)

Τόσα χρόνια στο Παρίσι για πρώτη φορά ή
Γαλλία φάνηκε του Όρέστη τόσο χλωμή κ' έτοι-
μοθάνατη. Του φάνηκε ή Γαλλία μια κοκίτα
διεθνής, μαρμαίνη, έξυπνότατη, με χιλιάδες καμ-
ψότατα στολίδια, δαχτυλίδια και μπρελόκ και καρ-
φίτσες σάν καιθάροι μ' άνοιγμένα τα φτερά. Όλοι
γυρίσανε τα χείλια της τα βαμένα και το κορμί
της το μαρμαίνο και στείρο και γλυκότατο— κι
αυτή γελά και νυχτοπαρωρίζει σε άσμενα ξεφαντώ-
ματα, βήχει κάποτε και σκύφτει στο μεταξωτό της
μαντηλάκι και φτρί αίμα, κ' έπειτα πάλι ξαναστ-
κώνει με μια κίνηση χαριτωμένη του κορμιού της
το ποτήρι το γεμάτο από πράσινο άφέντι και πίνει
κ' έπειτα το άφέντι πάλι για να ξαναφτύσει αίμα.

(Ω! το ίερό φῶς, το πανάγιο, της λάμπας του
σπιτιού!)

VIII

— Μην πεθαίνεις! Μην πεθαίνεις, Χρυσούλα
μου!

φώναξε ο Όρέστης, ως γύρισε από το καφενείο
ξεφρενιασμένος από την άπελπισία και την άηδεια.
Είτανε πεσμένοι άπάνω στο κρεβάτι και της κρα-
τούσε το πεθαμένο χέρι και τα τ'ας το φιλούσε.

— Μην πεθαίνεις, Χρυσούλα μου! Θα δεις, θα
ζήσομε εύτυχεις! εύτυχεις!

— Τι έχεις, Όρέστη μου;

Άνατηκώθηκε λίγο κι άπλωσε τα μπράτσα της
τ' άδυνατισμένα κι όλοκίτρινα και τ'έν άγκάλιασε.
Το στηθάκι της όλο είχε πέσει άπάνω του και χτυ-
πούσε δυνατά, σάν καρδιά όλο.

— Πονῶ! πονῶ! Θείω να ζήσεις! Χρυσούλα,
μη μ' άφίνεις μόνο! Φοβοῦμαι... Θείω να ζήσεις!
Άν μ' άφήσεις μόνο, θα πεθάνω!

Χαμογέλασε Έκείντ, ή Μεγαλομάρτυρη, το πι-
κρό της χαμόγελο με τα γαλάζια χείλια.

— Σώπα, Όρέστη μου, και θα ζήσω!.. Θα
ζήσω!

(Πῶς άντιλαλήσανε μέσα της τα λόγια αυτά
και ξυπνήσανε στα τρίαθαθα της ψυχής της, τις
μεγάλες μεγάλες λαχτάρες! Να ζήσει!)

Πετάχτηκε άπάνω, τα στήθια της φουρτουνια-
σμένα, τα μπράτσα της τεντωμένα στο παράθυρο
άπ' όπου περνούσε ή νύχτα με τις βραχνές φωνές

τὸ κἄρο, καὶ βάζοντας στὴ φωνοῦλα του ὅλο τὸ
θρίμβρο τῆς μελλομένης ἀπόλαυσης :

— Μὴ φύγετε, σταθῆτε... ξεχάσατε ἕνα σκύλο !
Νὰ τονε κεῖ ποὺ στέκει ! Σταθῆτε !..

Καὶ μὲ τὸ χεράκι του ἔδειχνε τὸ σκύλο ποὺ ξα-
κολονθοῦσε νὰ κουνεῖ τὴν οὐρά του.

Ὁ μπόγιας σταμάτησε καὶ τότε πῆρε.

ΠΕΤΡΟΥΛΑ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ

ΒΓΗΚΑΝΕ

ΤΟ ΨΥΧΑΡΗ

ΡΟΔΑ ΚΑΙ ΜΗΛΑ

ΤΟΜΟΣ Ε'

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

καὶ πωλιοῦνται στὸ Βιβλιοπωλεῖο « Ἑ-
στίας » δρ. 4.

ΠΕΡΙΕΧΑΜΕΝΑ :

Σὰ λάμψει ὁ ἥλιος—Μιά κριτική—Ἐνωση θὰ
πῇ δύναμη—Τρομοκρατία—Μάθησι καὶ λεφτεριά—
Ὁ « Συγγραφεὺς »—Ἐπίλογος—Ἐκατὸν πενήντα—
Διαγωνισμός γιὰ τὴ γλῶσσα 1904—Ἡ γραμματικὴ
τοῦ Ροντάκη—Λεφτεριά καὶ μάθησι—Τὸ ἔθιμ τοῦ
Νεμερία—Ἐνα γράμμα—Οἱ παράδες—Διαβάζοντας
τὰ Πάτρια—Σκευοῦλες—Ἡ κλωστή—Ἐνα νό-
στιμο ἐπιχείρημα—Ξενισμός—Ταχυδρόμος, ταχυδρο-
μεῖο, πόστα—Ἐνας ἕνας—Τί λέγεται γλῶσσα—Ἀ-
νοιχτὸ γράμμα—Τὰ βιβλία μας καὶ τὰ περιοδικά μας
—Ὁ Ἀντρεας καὶ ἡ γυναίκα—Ὁ κ. H. Krüger—
Τὸ φεγγάρι—Ἡ χημεία τοῦ λαοῦ—Μαρία Ἐλένη
—Καλοσύνη καὶ Διδάσκαμα—Λίγα λόγια—Ὁ Μεσο-
σατέρης—Τριάντα χιλιάδες φράγκα χρεωσά—Πρωτο-
χρονιάτικο—Ἀγάπη—Πέρα πέρα—Ὁ Νουμάς—
Γράμμα στὴ Μυριέλλα.

Π. Σ. ΔΕΛΤΑ

ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

—ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ (μὲ εἰκόνες τοῦ κ. Ν.
Λύτρα).

—Ἡ ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΑΣ (μὲ εἰκόνες
τῆς Κας Σοφίας Λασκαρίδη).

Τυπώθηκε στὴ Λόντρα, σὲ διαλεχτὸ χαρτὶ καὶ εἶναι
καλλιτεχνικὰ δεμένο.

Πωλεῖται στὸ βιβλιοπωλεῖο τῆς « Ἑστίας » δρ. 3,50.

τῶν ἀνθρώπων ἀποκάτω, μὲ τ' ἄστρο τὰ βουβά,
τ' ἀγνὰ ἀποπάνω. Νὰ ζήσει ! Νὰ ζήσει ! Ὡ ! πόσο
θέλει νὰ μπορούσε νὰ ρηχτεῖ στὸ παράθυρο, ν'
ἀποκρεμαστῇ, ν' ἀνοίξει τὰ μάτια, τὸ στόμα, τὰ
χέρια, ὅλο τῆς τὸ εἶναι καὶ νὰ ρουφήξει λαίμαργα
ζωὴ καὶ ἄστρο καὶ φωνὴς ἀκάθαρτες καὶ νὰ δεῖ (ὦ !
μὲ ποιά λαχτάρια καὶ μὲ πόσο καρδοχτυπητό !) τὸ
ἄστρο μουλοχέρικο δέντρο ἀπέναντι στὴν αὐλὴ καὶ
τὴς μαυρισμένες στέγες τῶν σπιτιῶν καὶ τὰ τζάμια
τὰ φωτισμένα ποὺ ἀπομέσα τους καθοῦνται ἄνθρω-
ποι ζωντανοὶ καὶ γελοῦνε καὶ κλαίνε.

Ὅλα ! ὅλα ! Ὅ, τι μπορεί, ὅ, τι προφτάσει ! Τὸ
φυλλαράκι ἐκεῖνο ποὺ τρέμει στίς ἄκρες τῶν κλα-
διῶν, τὸ σπασμένο παραθυρόφυλλο στὸ ἀπέναντι
σπίτι καὶ τὴς ταντελίνες κουρτίνες ποὺ φουσκώνουνε
στὸ καλοκαιρινὸ ἀπὸνυχτο ἀεράκι.

Ὅλα ! ὅλα ! νά, ἕνα παιδάκι ποὺ περνᾷ, ἕνας
μανάβης ποὺ φωνάζει, ἕνα σκυλὶ ποὺ ἀλυχτᾷ, νά,
ἕνα ἀμάξι μὲ μιὰ γυναίκα καὶ ἕναν ἄντρα ποὺ εἶναι
ἀγκαλιασμένοι καὶ γλωμοὶ καὶ φιλοῦνται—εὐλογη-
μένοι, εὐλογημένοι νὰ εἴστε ἀπὸ τὰ σπλάχνα μου
ποὺ σκίζουνται καὶ πεθαίνουν.

Τὰ χέρια τῆς ὑψώθηκαν σὰ νὰ εὐλογοῦσαν καὶ ὁ
Ὁρέστης τὴν κύταζε τρομαγμένος καὶ προσπαθοῦσε

Ο ΝΟΥΜΑΣ,

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτη δρ. 10

Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ φρ. χρ. 12 1/2

Γιὰ τίς ἐπαρχίες δεχόμεστε καὶ τρέμνετε (8 δρ. τὴν τρι-
μηνία) συνδρομές.

Κανένας δὲ γράφεται συνδρομητὴς ἂν δὲ στέλλει μπροστὰ
τὴ συνδρομὴ του.

20 λεπτά τὸ φύλλο λεπτά 20

Τὰ περασμένα φύλλα τοῦ Νουμά πωλιοῦνται
στὸ γραφεῖο μας στὴ διπλὴ τιμὴ.

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στὰ κδόκια (Σύνταγμα, Ὁμόνοια
Ἑθν. Τράπεζα Ὑπ. Οἰκονομικῶν, Σταθμὸς Τροχί-
δρομου (Ἀκαδημία), Βουλὴ, Σταθμὸς ὑπόγειου Σιδε-
ρόδρομου Ὁμόνοια), στὸ κδόκι Γιαννοπούλου (Χαυ-
τεῖα), στὰ βιβλιοπωλεῖα Ἑστίας—Γ. Κολάρου καὶ
Σακέτου (ἀντίκρυ στὴ Βουλὴ).

Στὴν Κέρκυρα, Πάτρα καὶ Βόλο, στὰ Πραχτο-
ρεῖα τῶν Ἐφημερίδων, στὸν Πύργο στὸ βιβλιοπω-
λεῖο τοῦ κ. Κ. Βαρουξῆ.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Τὰ λόγια τοῦ κ. Δραγούμη—Τὸ σ' ὁ β ὁ ῶ
τ ε ρ ο Ὑπουργεῖο—Αὐτοθυοῖα καὶ παρα-
δολατρεία—Θεοτόκης, Ράλλης, Μαυρομι-
χάλης—Τὸ ἀναγκαῖο κακό.

ΔΥΟ λόγια μοναχὰ, καὶ αὐτὰ δικά του, εἶναι ἀρ-
κετὰ νὰ χαρακτηρίσουν τὸν κ. Δραγούμη.

—« Εἰσέρχομαι διὰ νὰ ἐξέλθω », εἶπε στοὺς
πρώτους πρώτους ποὺ τονε συχαρήκανε.

Δηλ. Γίνουμαι πρωθυπουργὸς γιὰ νὰ πάξω ὅ-
στερα νὰ πολιτευοῦμαι.

Ὁ κ. Μαυρομιχάλης, ποῖ ἡ ἐπαναστατικὴ βία
τόν ἔκαμε πρωθυπουργό, δὲν μπόρεσε, ὅχι νὰν τὰ
πεῖ, μὰ οὔτε νὰν τὰ σκεφτεῖ αὐτὰ τὰ λόγια. Γιὰ
τοῦτο εἶδανε καὶ πῆθαν νὰ τὸν ξεκολήσουν ἀπὸ
τὸ Ὑπουργεῖο. Ὁ κ. Δραγούμης ὅμως, καὶ πρὶν τὰ
πεῖ αὐτὰ τὰ λόγια, τὸ ἀπόδειξε πὼς τὰ αἰσθάνε-
ται, ἀφοῦ καμιά φιλαρχία δὲν εἶδεισε ἴσαμε τώρα καὶ
ἀφοῦ μόνο γιὰ νὰ ὠφεληθεῖ τὸν τόπο του δέχτηκε
σὲ τόσο κρίσιμες περιστάσεις νάναβει στὸν πρωθυ-
πουργικὸ Γολγοθᾶ.

Ἡ περίστασις σήμερα ἀπαιτοῦσε πολιτικὸν
ἄντρα ποὺ νὰ μὴν πάρει τὸ πρωθυπουργικὸν γιὰ

ρουσφετιλίκι καὶ κομματικὸν. Καὶ τέτιονε δὲν μπο-
ροῦσε νὰ βρεῖται ἄλλον ἀπὸ τὸν κ. Δραγούμη.

*

ΜΕ τὴν ὑπουργικὴ ἀλλαγὴ πετύχαμε καὶ ἕνα ἄλλο,
σημαντικώτατο, ποὺ ζητήσαμε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς Ἐπανά-
στασις. Νὰ βρεθῇ δηλ. ἕνας Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ποὺ
νὰ νιώσει πὼς ἡ κυριώτερη ἀφορμὴ τῆς κακορίζικας μας
εἶναι τὸ ἄθλιο ἐκπαιδευτικὸ μας σύστημα καὶ πὼς ἀπὸ καὶ
πρέπει ν' ἀρχινήσει ἡ δουλιὰ αὐτὴ, ἐννοεῖται, ἐκπολεμίσαντες
στὰ σοβαρὰ νὰ ξαναγεννηθοῦμε.

Καὶ νά, ὁ κ. Παναγιωτόπουλος, ὁ καταλλήλότερος σή-
μερα γιὰ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας.

Λένε, πὼς ὅταν τοῦ εἶπαν νὰ πῆρε τὸ Ὑπουργεῖο
τῶν Ἐσωτερικῶν, γιὰ αὐτὸ τάχα εἶναι σοβαρώτερο
Ὑπουργεῖο, ἀποκρίθηκε :

—Τὸ σοβαρώτερο Ὑπουργεῖο σήμερα εἶναι τὸ Ὑπουρ-
γεῖο τῆς Παιδείας καὶ τὸ παίρνω.

Περσότερα λόγια δὲ χρειάζονται.

*

ὍΣΟ γιὰ τὸν κ. Σκουλεύδη καὶ γιὰ τὸν κ. Βαλαωρίτη,
ποὺ δὲ δεχτήκανε, καὶ μ' ὅλα τὰ παρακάλια, νὰ γίνουν
Ὑπουργοὶ τῶν Οἰκονομικῶν, ἄς τοὺς κρίνει αὔριο ἡ ἱστο-
ρία. Ὅταν κανεὶς ἀποχτήσῃ περισσοὺς παράδες, μπορεῖ
νὰ καὶ κάπιο εὐγενικὸ ὄνειρο, νὰ ὠφεληθεῖ ὁπωσδήποτε
τὸν τόπο του. Τέτιον πόθο, φρίνεται, φυλαχτήκανε
νὰ μὴν τονε νιώσουν ποτὲ οἱ ἀξιότιμοι αὐτοὶ κύριοι. Καὶ
χαλάλι τοὺς.

Δὲ θὰ δεχόταν καὶ ὁ κ. Ρέπουλης νὰ γίνῃ Ὑπουργὸς
τῶν Οἰκονομικῶν—μὰ πόσο διαφορετικὰ σημάτια ἔχει ἡ
ἀρνησί του ! Σ' ἕνα ἰντερβιὺ τοῦ ποὺ δημοσιεύτηκε στὴν
« Ἀκρόπολη » τῆς Τετάρτης, μᾶς εἶπε τὰ λόγια τῆς ἀρνήσε-
τος καὶ μᾶς ἔκαμε νὰ θαυμάσουμε τὸν ἀληθινὸ του πατριω-
τισμὸ.

Ἡ ἀρνησί στὸν κ. Ρέπουλη εἶταν αὐτοθυοῖα καὶ ὄχι
ἐγωϊσμός καὶ παραδολατρεία, ὅπως στοὺς ἄλλους δύο.

*

ΔΕΝ μπορεί κανεὶς, ξεχωριστὰ σ' αὐτὴν τὴν περί-
στασις, ν' ἀρνηθεῖ τὸν ἀληθινὸ πατριωτισμὸ καὶ στοὺς ἄλλους
δύο πολιτικούς ἀρχηγούς, στὸν κ. Θεοτόκη καὶ στὸν κ.
Ράλλη.

Ἀφίσανε καὶ ἡ προσωπικὴ τους γνώμη καταμέρος, πνί-
ξαν καὶ φιλοδοξία τους καὶ δώσανε τὰ χέρια γιὰ νὰ βοη-
θήσουνε σὲ κεῖνο ποὺ νομίζεται γιὰ γενικὸ καλὸ.

Κι ὅτα συλλογιστεῖ κανεὶς τὴν παράλογη ἐπιμονὴ τοῦ
κ. Μαυρομιχάλη καὶ τὴν παιδικτικὴ λαχτάρια του γιὰ τὸ
Ὑπουργικὸν, τοὺς θαμίζει ἀκόμα περσότερο.

Στὸ σημεῖο ποὺ εἶχνε φτάσει τὴν περασμένη βδομάδα
τὰ πράγματα, ἂν δείχνανε καὶ τὴ μισὴ ἐπιμονὴ τοῦ κ. κ.
Θεοτόκης καὶ Ράλλης, δὲν τὸ γλυτώνανε σίγουρα τὸ αἵμα-
τοκύλισμα.

*

Καὶ τώρα, ποὺ θὰ μᾶς φέρεῖ ἡ Ἐθνικοσυνέλευσις ; Κάθε

λουλούδια ποὺ κλαίνε καὶ στὰ σκουλήκια καὶ στὸ
χῶμα : Ἐρχεται ! ἔρχεται ! ἔρχεται !

Ὡ ! νὰ ζήσω ! νὰ ζήσω ! Ὡσὰν Ἀντιγόνη ὑψώ-
νεται, τεντώνεται ἡ ψυχὴ μου σὲ Σένα, ὦ Ἥλιε !

— Χρυσούλα ! πὼς κάνεις ἔτσι ; Τί βλέπεις ;
Φοβοῦμαι ! Γιατί δὲ μιλεῖς ; Μίλιε ! τί θές ; ποὺ
θές νὰ πᾶς ; Μὴ φεύγεις !

Κι αὐτὴ πετάχτηκε ἀπάνω, ἔρηξε κάτω τὰ
σεντόνια καὶ τὸ κορμάκι τῆς ἔτρεμε σὰν τὸ χλωρὸ
καλάμι στὴν ἀκροποταμιὰ.

Ἐνας βήχας ἐσφίγγε τὰ στήθια τῆς. Τὰ δά-
χτυλά της παγωμένα κρατοῦσαν, σὰ νὰ θέλανε νὰ
μνηχτοῦνε μέσα του, τὸ σιδερένιο στυλο τοῦ κρε-
βατιοῦ.

— Παναγία μου !

φώναζε, καὶ τὰ μάτια τῆς δαναογιμένα κυτά-
ζανε πέρα στὸ παράθυρο καὶ τὰ μαλλιά της κολ-
λούσανε ἀπάνω ὀλόγρια.

(—Ναί, ναί... εἶναι ὁ Χάρος καὶ θὰ μὲ προφτά-
σει ἀπάνω στὸ κρεβάτι !)

— Χρυσούλα, τί ἔχεις ; Ἀγάπη μου !

Στράφηκε καὶ τὸν κύταξε καὶ τὰ μάτια τῆς
εἶσαν γεμάτα ἀγανάκτησι καὶ τρόμο καὶ τὸν ἄρ-
παξε ἀπὸ τὸ λαιμὸ καὶ τὸν ἐσφίξε καὶ τὰ νύχια

ἀκαδημαϊκή συζήτηση, θαρρούμε, περισσεύει για τὴν ὥρα. Καὶ γὰρ καὶ νὰ τὴν πάρουμε, πάλι εἶταν ἀναγκαῖο κακὸ, ὅπως τὸ ἀπέδειξε τετραγωνικῶς ὁ κ. Βενιζέλος στὴ φωτεινότητι, κουδέντα του μὲ τὸ διεθυντὴ τῆς «Ν. Ἡμέρας» τῆς Τεργέστης, ποὺ δημοσιεύτηκε στὴν «Ἀκρόπολη» τῆς Τετράτης.

Γιὰ νὰ σωθοῦμε ἀπὸ τὴν ἐπανάστασι, ἔπρεπε νὰ βάλουμε πλῶρη γιὰ τὴν Ἐθνοσυνέλευση. Καλὸς κακός, αὐτὸς μοναχὰ ὁ δρόμος; βρισκότανε ἀνοιχτός μπροστά μας.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΝΗ*

Β'.

Γύθειο, Νοέβρης τοῦ 1909

Βρήκα τοὺς Γυθιάτες στὸ πόδι γιὰ τὴν κατάρ-
γησι τοῦ νομοῦ τους. Ἐγλύτωσαν τὸ δικαστήριον
καὶ γι' αὐτὸ βλέποντας καὶ πῶς δὲν κάνουν τί-
ποτε ἔμπρος στὴ γενικὴ καὶ ὁριστικὴ ἀπόφασι γιὰ
τις νομαρχίες, παρήτασαν τὴν ἀγριεμάρα καὶ τὴ
σκέψη γιὰ συλλαλητήρια καὶ σκηνές. Ἐμειναν ὅμως
πολὺ πικραμένοι. Περιρίστηκαν σὲ κάτι διαμαρτυ-
ρίες τῶ Συλλόγων τους. Ἐχουν δυὸ τρεῖς τέτοιους
Συλλόγους μὲ κάποια βχυρήτητα. Πρῶτα τὸν «Ἐμ-
πορικόν» βυστάει καὶ λίσχη αὐτὸς καλούτσικη,
καταφύγιον καὶ τῶν ξένων. Ἐπειτα τὸν «Κτημα-
τικόν» μὲ ἐνεργητικὰ μέλη καὶ διοίκησι, ποὺ ἔχει
κάμει κάμποσα πρᾶγματα. Τοὺς ἐκάλεσε ὁ Νομάρ-
χος μιὰ μέρα, τοὺς εἶπε πῶς δὲν κάνουν τίποτε
γιὰ τὴ Νομαρχία, μόνο νὰ κοιτάζουν καὶ νὰ τοῦ
ποῦνε τί ἄλλα μέτρα θεωροῦνε ποὺ πρέπει νὰ λη-
φθοῦν ὡς ἀντιστάσιμα γιὰ τὴν πρόοδο αὐτοῦ τοῦ
τόπου. Ἐπυζήτησαν πολλὰ, σκέφτηκαν, δὲν ξέρω
τί ἐχέσεις ἔκαμε ὁ Νομάρχης—ἔσον μὲ μύρα γράμ-
ματα σ' ἄσπρο χαρτί.

Δὲν παρηγορήθηκαν. Ἡ Μάνη ἀπὸ τοὺς πα-
λαιώτερος χρόνους εἶταν αὐτὴ μόνη τῆς αὐτοκέ-
φλης καὶ αὐτοδιοικήτης. Ἀπὸ τὸν καιρὸν ποὺ τὴν
ἐβγαλε ὁ Αὔγουστος ἀπὸ τὰ χέρια τῶν Λακεδαι-
μονίων «τῶν ἐν Σπάρτῃ κατηκόους ὄντας» καὶ δε-
καοχῶ πόδες αὐτῆς ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά καὶ τὴν ἄλλη
τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου μὲ κέντρο ἀληθινὰ τὸ πα-
λαιὸ Γύθειο καὶ ἀπετέλεσαν τὸ κοινὸν τῶν Ἐλευ-
θερολακωνῶν» ἔμειναν πάντα αὐτόνομοι καὶ ἀνεξάρ-
τητοι τουλάχιστον ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες. Ἀτώρα
πάλι, λένε, ἀντὶ νὰ μᾶς δώσουν στὸ νομὸ μας καὶ

* Κοίταξε φύλλα 369 καὶ 370.

τὴν ἄλλη ἀντικρυνὴ ἐπαρχία τῆς Ἐπίδαυρος Λιμη-
ρας κλπ., ὅπως καὶ ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς καὶ αὐτῆς
οἱ κάτοικοι μαζί τους ἦσαν Ἐλευθερολάκωνες καὶ
αὐτόνομοι καὶ ἀπάτητοι Μάνη, μᾶς ὑποδουλώνουν
πάλι στοὺς Σπαρτιάτες. Καὶ μᾶς ἔχουνε ἕνα γε-
νάτι, λένε, αὐτοὶ οἱ γειτόνοι μας καὶ μᾶς ὑποβλέ-
πουνε τόσο, ποὺ οὔτε τὸ λιμάνι μας, τὸ πιὸ γειτο-
νικὸ τους καὶ φυσικὸ ἀπένειον δὲ θέλουν ν' ἀνα-
γνωρίσουν καὶ νὰ δουλεύουνται ἀπ' αὐτό. Θέλησαν
μάλιστα, σκέφτηκαν καὶ ζήτησαν δικὸ τους ξεχω-
ριστὸ λιμάνι νὰ κάμουν κάτω ἀντίκρυα στὸ Τρί-
νκσο, ἀλλὰ δὲν τοὺς βόλκεν. Αὐτὰ εἶναι βέβαια
ὑπερβολές καὶ ἀπὸ τὴ συνειθισμένη ἀντιζηλία τῶν
γειτονικῶν τόπων. Θυμῶνται ἔπειτα τὴ θέση καὶ
σημασία τῆς Μάνης ἀποκάτω ἀπὸ τοὺς Τούρκους.
Ἀπάτητοι ἀπὸ αὐτοὺς, ἀδούλωτοι, ἀχείρωτοι Ἠγε-
μονία καὶ τώρα οὔτε νομός, οὔτε ἐπαρχία! Πᾶσι
καὶ αὐτὸ τ' ὄνομα τῆς «Μάνης». (Σ' αὐτό, καλὲ
Μανιάτες μου, δὲ φταίει μονάχα ἡ Πολιτεία, φταίνει
καὶ οἱ ἑλληνικοὺρες καὶ οἱ δασκάλοι σας. Τὸ θεωρή-
σαν βάρβαρο, Τούρκικο ἔσως! καὶ τῶσθον τὸ ξα-
κουσμένο καὶ τίμιο καὶ ἀπὸ τὰ διοικητικὰ δευτέρια,
καὶ ἐνῶ εἶχανε «Λακωνία» νομό, ἔκαμαν καὶ αὐτὸν
τὸ χθεσινόν, αἰώνιον καὶ μνήμη, νομό, *Λακωνική*!)
Συλλογοῦνται τὰ δικαιώματα τὴν ἐπανάστασι τὴ
μεγάλῃ αὐτοὶ χωρὶς νὰ ἔχουν ἐπ' αὐτῇ τοὺς σφιχτό
τὸ ζυγὸ τὸν Τούρκικο, πρωτοσηκώθηκαν σχεδὸν στὴν
Καλαμάτα μὲ τὸ Μπένι τοὺς, τὸν Ἠγεμόνα τους,
τοὺς Μαυρομιχαλαίους τους καὶ τώρα σ' αὐτὴ τὴ
μικροῦλα καὶ εἰρηνικὴ ἐπανάστασι χάνουν καὶ τὴ
λίγη αὐτοπαρξία ποὺ ἔχουνε τελευταῖα παρμένη.

Καὶ εἶναι τόσο πολὺ τὸ μαρᾶζι τους, καὶ ἄς μὴν
ἀκούστηκε ἐπιταυτοῦ ἀπὸ τὴν περηφάνειά τους καὶ
τὴν αὐταπαρνήση γιὰ τὸ γενικώτερο κλό, ὥστε
εὐτὺς ἄλλο ἀκούστηκε στὸ Γύθειο ὅτι ὑπογράφτηκε
μὴ σύμβασι μὲ τὸ Σιδηροδρόμο ὅχι γιὰ νὰ φτιαχθῇ
ἀπὸ Τρίπολι στὴ Σπάρτη, ἀλλὰ ἀπὸ Τρίπολιν νὰ
τὸν πάρῃ ἡ Ἐταιρεία γιὰ ἐκμετάλλευσιν, καὶ ὅτι ἡ
σύμβασι τὴ γραμμὴ τὴ θέλει μόνο ἕως τὴ Σπάρτη
καὶ ὅχι ἕως τὸ Γύθειο, τὸ φυσικὸ καὶ μοναδικὸ λι-
μὲνα τῆς, ἔξω ὅρις ταχυδρομικῆς μονάχα καὶ δυὸ
σιδηροδρομικῆς, ἔσπεσαν καὶ φόρα συλλαλητήριον
γερό καὶ ἀπειλητικόν. —Θὰ πάρουμε τὰ ὅπλα, ρώ-
νηζαν, δὲ βυστάμε καὶ ἄλλο παραγκωνισμό; —Μᾶς
παίρνουνε ὅτι εἴχαμε δημοσίον, μὲ ξηγάει ἕνας ἀπὸ
δαύτους, δὲ μᾶς δίνουνε κάνα μιὰ σπρωξιά στὴν
ιδιωτικὴν πρόδο, μιὰ ὑποστήριξι στὴν ἐργασία μας

τὴν ἐμπορικὴ ἀπὸ τὴ φυσικὴ θέση τοῦ τόπου μας,
ποὺ μόνοι μας ἀναπτύξαμε ὅσο παίρνει καὶ φέραμε
ἕως ἐνὰ σημεῖο ζηλευτὸ καὶ ἀπὸ τὴν ὁποῖα τόσα
ὀφελεῖται τὸ Κράτος καὶ παίρνει τὸ Δημόσιον τα-
μεῖο; Οὔτε ἕνα ψωροδρόμο ἀμχῶτὸ ἀπὸ δῶ στὴν
πρωτεύουσα τῆς ἄλλης ἐπαρχίας, τὴν Ἀρεόπολιν,
ποὺ εἶναι ἀρχινισμένοι; ἰδὼ καὶ τόσα χρόνια καὶ μι-
στοτελειωμένοι—δὲ λείπουνται παρὰ πέντε τοὺς χι-
λιόμετρα—δὲν μποροῦνε νὰ φέρουνε σὲ τέλος! Ἀπὸ
αὐτὸ τὸ λιμάνι βγαίνουν καὶ φορολογοῦνται ὅλο τὸ
χρόνον προϊόντα: Ἐνα ἑκατομμύριον περίπου ὀκάδες
λάδι, 70,000 καντάρια βαλάνιδι, 10—15,000 ὀ-
κάδες σῦκα, μπαμπάκι ἀκόμα 300—400,000 ὀκά-
δες, ἀφίνω ἄλλα προϊόντα λιγοττώτερα, κουκούλι,
μέλι, φασούλια κ. ἄ. Μὲ εἰσχωγῇ δὲν τροφοῖται
τὸ λιμάνι τοὺς ὅλα τὰ κοντινὰ μεσόγεια μέρη τῆς
Λακωνίας—ἑωθιὸ καὶ ἀπόῳθιο τὸ λαθρεμπόριον—
καὶ γι' αὐτὸ ζητάμε τόσον καιρὸ μιὰ ἀποθήκη δια-
μετακόμισι, καὶ ἀπὸ τὸν ἄλλον ὁδόν—κοίτα καὶ
τελωνεῖο Πειραιῶς—δὲν τοὺς ἀκούει. Δηλαδή ἐπειδὴ
δὲν εἴμαστε ἱκανοὶ νὰ γιαντρέψουμε τὸ χέρι μας, τὸ
κόβουμε!

Καὶ αὐτὴ μπορεῖ νὰ εἶναι ἀλήθεια, μιὰ μικρὴ
καὶ περιορισμένη ὄψις τοῦ «ζητήματος» αὐτοῦ ποὺ
γέννησε ἡ νέα διοικητικὴ διαίρεσι καὶ ἡ κατάργησι
καμπόσων νομαρχιῶν ἢ μερικῶν εἰρηνοδικεῶν ἢ καὶ
τῶν δικαστηρίων ποὺ παράστησαν στὰ μάτια τῶ με-
γαλοιδεῶτων πολιτικῶν μας μὲ τίς πλατεῖες ὄψεις
τῶν πραγμάτων καὶ τίς εὐρείες περιφέρειες, τῶν
σοφῶν μαστοροχαλκιστῶν ποὺ πλάθουνε καὶ ἐτοιμά-
ζουνε κάθε λίγο καὶ λιγάκι νόμους καὶ νομοσχέδια
μέσα στὰ ζεστά καμπινέτα τῶν ὑπουργείων τους
ἐπαλωμένοι στοὺς καπιτὸν ἐσοφάδες τους καὶ λογα-
ριάζοντας καὶ κόβοντας 2 χιλ. ἀπὸ δῶ καὶ 3 χιλ.
ἀπὸ ἐκεῖ ἀπὸ τὰ μεγάλα λοῦσα καὶ ἀποχτήματα
τῶν ἐπαρχιῶν!! Ἀλλὰ δὲν παίρνουνε τὴν ἄλλη
ὄψιν νὰ δοῦνε ἀπὸ τί ἀπορρέει αὐτὸ τὸ Κράτος
καὶ εἶναι Κράτος ἔξω ἀπὸ τὴν πρωτεύουσά του,
καὶ τί μαρσμο καὶ καταδίκη ἔχει καὶ τί τραβάει
ὅλη μέρα γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ βυστάξῃ τὸν πληθυ-
σμό τοῦ ποὺ γυρεῖ νὰ πάρῃ τὰ μάτια του νὰ
φύγῃ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ μαζί μ' αὐτὸν τὸν
πληθυσμὸ ποὺ κάθε μέρα λιγοστεύει τὴν περιουσία
τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν ἀξία τῆς ιδιοκτησίας τους,
ἀστικῆς καὶ ἀγροτικῆς, χτημάτων, χωρικοῦ καὶ
σπιτιῶν, ιδιοκτησίας, ἡ ὁποία ὅλη μαζί λογαρια-
σμένη παρουσιάζει καὶ παρασταίνει τὸν πλοῦτον τῆς

τῆς ξαματωσάνε τὴ σάρκα του.

—Πεθαίνω! πεθαίνω!

Δὲν εἶταν φωνή, εἶταν κραυγὴ στριγγιὰ μεγά-
λου πουλιοῦ ποὺ σκοτώνει. Ὁ Ὁρέστης πολέμησε
νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὰ χέρια τῆς, μὰ ἡ Χρυσούλα τὸν
κρατοῦσε δυνατὰ, ξεφρενιασμένη. Τὰ χεῖλια τῆς
εἶσαν ὀλόμπλαχα καὶ κατακίτρινα τὸ πρόσωπό τῆς
καὶ τὰ μάτια τῆς μεγαλωμένα εἶσαν, ἀπογλαρω-
μένα ἀπὸ ἕναν τρόπο ἄγριο. Τὰ χέρια τῆς, παγω-
μένα.

—Πεθαίνω! ἔσκουζε πάλι. Πεθαίνω! Βρὲς
τίποτα, δῶσε μου ἀνένα γιατρικόν! γιατρικόν! νὰ
μὴν πεθάνω! Πεθαίνω! Ὁρέστη! γὰρ δὲν ἀκούς; ἰ
δὲν ἀκούς; Πεθαίνω! Μὴ μ' ἀφήνεις ἔτσι σὰν τὸ
σκυλὶ νὰ πεθάνω! Βρὲς τίποτα, βρὲς τίποτα καὶ
δῶσε μου νὰ πιῶ, νὰ πιῶ, νὰ μὴν πεθάνω!.. Ὁ
ρέστη!

Ἐνας βήχας ἔσφαξε τὴ φωνὴ τῆς καὶ ἔπεσε πρὸς
τὰ πίσω καὶ γκρεμίστηκε στὸ κρεβάτι καὶ ἀγκάλιασε
τὸ προσκεφάλι τῆς καὶ ἄρχισε τὰ κλάματα.

Ἀγάλια, ἀγάλια, τρέχανε τὰ κλάματα—λές
καὶ ἀνοῖξαν οἱ βρύσες τους πίσω ἀπὸ τὰ μάτια καὶ
τρέχανε ἡσυχά, ἡσυχά, σὰ σύντομα, νερὰ καὶ μου-
σκεῖναν τὸ προσκεφάλι, τὰ σεντόνια, τὰ μπράτσα

τῆς.

Ἀνοιχτὰ τὰ μάτια, ὀλάνοιχτα κυτᾶζανε ἀπὸ
τὸ πρᾶθυρον μὲ φρίκη σιγελινή. Τραγοῦδι καὶ
φωνές καὶ ἀλαλχημοὶ ἀνεβάνε ἀπὸ τοὺς δρόμους
—ὅλα τὰ πρᾶγματα ποὺ ζούσαν κηρύσσανε δυνατὰ
καὶ ἀδιάντροπα καὶ ἄσταλα πόσο ὠραῖο εἶναι νὰ ζεῖ
καλεῖς. Κ' ἡ Χρυσούλα, ἡ Χρυσούλα ποὺ πέθαινε,
τ' ἔκουε ὅλα αὐτὰ καὶ τὰ μάτια τῆς τρέχανε
ἀπάνω στὸ κρεβάτι.

IX

Τὰ παράθυρα καὶ οἱ πόρτες εἶχανε κλειστὲς καὶ
μῆτε ὁ Θάνατος καὶ καθίσε στὸ προσκεφάλι τῆς
Χρυσούλας.

—Ἐλεος! Ἐλεος! Εἶμαι ἡ Μάνη! Ἐτικισα
βουνα καὶ θάλασσες καὶ ἦρθα νὰ πῶ στὰ γόνατά
σου—Ἐλεος! Μέσα στὶς φούχτες τῶν χειρῶν μου,
σοῦ φέρνω τὴν ψυχὴ μου, πιές τηνε νὰ ξεδιψᾷς
καὶ ἄφηση τὴ Χρυσούλα μου ἀκόμα νὰ χαίρεται τὸ
φῶς... Εἶσαι καλὸς ἐσύ, εἶσαι καλὸς! Τὰ δάχρυα
τῆς Μάνης σκίζονε τὰ βουνα καὶ λιώνουν τὰ σὶ
δερὰ καὶ δὲ θὰ μαλακώσουνε λιγάκι τὴν καρδιά
σου, ὦ Θάνατε; ἰ Εἶσαι καλὸς ἐσύ, εἶσαι καλός...

Μὴν πάρεις τὴ Χρυσούλα μου. Δὲ χάθηκε ἀκόμα τὸ
κορμί τῆς καὶ δὲ φραθῆκανε ἀκόμα τὰ μάτια τῆς
νὰ βλέπουνε καὶ τὰ χεῖλιά τῆς δὲ χορτάσανε ἀκόμα
τὸ φιλί... Ἐλεος! Ἐλεος!..

Ἐνα μυρολόι βρεῖ καὶ μονότονον, σὰ σταλχη-
ματῆς λιωμένου μολυβιοῦ, σὰν αἷμα πηχτὸ καὶ
μάυρο, ἔπεφτε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τοῦ κρεβατιοῦ ἀργὰ
καὶ σταλχητὰ καὶ ἰσόχρονα καὶ γέμιζε τὸ κρεβάτι
καὶ ξεχείλιζε χάμω καὶ ἀνεβάνε καὶ ἔπνιγε ὅλη τὴν
κάμερα καὶ δὲ μιλοῦσε.

Ὁ Θάνατος καθότανε στὸ προσκεφάλι τῆς Χρυσού-
λας καὶ δὲ σάλευε.

Ὁ ἀέρας πνιγμένος, οἱ κουρίνες βροσιές, τὸ
κρεβάτι ὀρθιον καὶ χασκούμενον, σὰ μνήμα. Καὶ τὸ
πιάνο φάνταζε ἀπὸ τὴν ἀνοιχτὴ πόρτα τοῦ σαλο-
νιοῦ, ἐκεῖ στὴ γαλαζοχρῶσι καὶ μυστηριώδικον
καὶ ἑωτικό. Τὰ μάτια τῆς Χρυσούλας ἀργοκούνητα
χαδεύανε σεργά, σεργά, σὰ χέρι κουρασμένο, ὅλα τὰ
πρᾶγματα καὶ ὡς περᾶσαν τὴν πόρτα καὶ ἀγγίζανε τὸ
πιάνο, ἀναπεταρίτανε λίγο τὰ ματόφυλλά τους—
σὰν τρομαγμένα φτερά.

Θε μου! πῶς; ἔμοιαζε ἐκεῖ πέρα τὸ πιάνο μὲ
πρᾶμα μιλούμενον, πῶς ἔμοιαζε μαυροφόρον γυναῖκα
ὕστερικιά, σωρεσιασμένη ἐκεῖ στὴν ἀγκωνὴ σὰ λιγο-

χώρας, τὴ γερσύνη αὐτοῦ τοῦ δημοσίου ταμείου, πού ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ παίρνει δυὸ σήμερα κι ἀπὸ τὴν ἄλλη χάνει πέντε γιὰ πάντα;

— Ἡ ἀξιοπρέπεια τῆς διοικήσεως, ἡ μὴ προστριβὴ τῆς δικαιοσύνης, σοῦ λένε καὶ παρουσιάζουν οἱ μεγαλοϊδεάτες τῶν καταργήσεων καὶ καμπόσοι μαρνήται ὑπάλληλοι, πού δὲν ξέρουμε ποῦθε βιάσται ἡ σκούφια τους, πού μπήγουνε τίς φωνὲς ἀμα σὰ λαβουρε μιὰ δικταγὴ νὰ τραβηχτοῦνε ἀπὸ τοῦ Ζαχαράτου ἢ ἀπὸ καμιά ἄλλη ὁμορφὴ ἐπαρχιακὴ φωλιά καὶ νὰ θυμηθοῦνε πῶς ζούσανε οἱ πατεράδες τους κι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, δὲ θῆκε πολὺς καιρὸς. Αἱ λοιπὸν σοῦ λέω κ' ἐγὼ ὅτι αὐτὴ ἡ ἀναξιοπρέπεια τῆς διοικήσεως καὶ τὸ τρίψιμο τῆς δικαιοσύνης ὅπως τὸ παρασταίνετε, εἶναι ἡ σωτηρία τῆς πολιτείας, τὸ βᾶσταμα τοῦ Κράτους καὶ τὸ πλοῦτος τῆς χώρας, ἂν Πολιτεία καὶ Κράτος καὶ Χώρα δὲν εἶναι μόνο ἡ Ἀθήνα κι ὁ Πειραιάς, ἀλλὰ ὅλες οἱ πόλεις, κεφαλοχώρια καὶ χωριὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου. Κι ἂν δὲ σπουδάσατε πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη κι ἂ διὰ διαβάσετε κανένα σπουδαιότερο περιοδικὸ ἀπὸ τίς τελευταῖες ὥρες μὲ τὰ μεγάλα γράμματα, ρωτήστε νὰ μάθετε τί γίνεται στ' ἄλλα μέρη τοῦ κόσμου καὶ τῶν κληροδοικητῶν Κρατῶν τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς.

Αὐτὴ ἡ διάθεση καὶ ἡ ὁρεξὶ καὶ ἡ τάσις τοῦ νὰ τραβιέται ὁ κόσμος ἀπὸ τὰ μικρότερα σὰ μεγαλύτερα μέρη ἢ κέντρα, ὅπως λένε, ἀπὸ κεντρὸ παρατηριέται, μὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἔλαβε μεγάλη ξάπλωση, κατάντησε ἐπιδημία. ἔλαβε καὶ τ' ὄνομά της μάλιστα urbanisation, καὶ χωρὶς μεγάλη συζήτηση χαρακτηρίστηκε ἀρρώστεια, ἀφοῦ εἶδαν οἱ πολιτικοὶ καὶ οἱ δημοσιολόγοι ἐπιστήμονες καὶ ἱατροὶ ἐκείνων τῶν τόπων τ' ἔσχημα ἀποτελέσματα της, τὴ φυλλοξέρα καὶ τὴν ἐρήμωση, τὴν ξεπούληση καὶ κατὰστροφή τῶν ἐπαρχιακῶν περιουσιῶν, πού τὸν ἀντίχτυπο αἰσθάνονταν κάθε μέρα καὶ περισσότερο τὸ Κράτος. Πολὺ δὲ περισσότερο οἱ ἀρχές καὶ οἱ ὑπεύθυνοι τῶν ἐπαρχιῶν. Ἐξήτησαν λοιπὸν νὰ εὑρουν καὶ τίς αἰτίες τῆς ἀρρώστειας αὐτῆς, τὰ μικρόβια, καὶ εἶδαν πῶς εἶναι πάλαι οἱ ὁμορφιές, τὰ γλέντια, οἱ διασκεδάσεις, ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ, τὸ εὐκολώτερο βρέσιμο ἐργασίας ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ ξεδουλέματος στὶς μεγάλες πολιτείες καὶ μέρη, πού, σὰν οἱ στραβοὶ στὸν Ἄδην, τραβιόταν ἀπὸ τὰ μικρότερα. Βλῆθηκα λοιπὸν νὰ δυνάμωσιν αὐτὸν τὸν ἐξασθενημένον ὀργανισμό τῶν ἐπαρχιῶν ἀπὸ τὴ μιὰ

ΛΑΧΕΙΟΝ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΔΡΑΧΜΑΙ 1,000,000 ΚΕΡΔΗ

Καθ' ἐκάστην κλήρωσιν ἐκδίδονται 100,000 γραμματίαι ἀξίας . . . 400,000 πρέχοντα κέρδη εἰς 2,290 γραμματίαι ἀξίας δραχ. 200,000. Διὰ τὴν κλήρωσιν τῆς 28 Φεβρουαρίου 1910 ἐξεδόθησαν ὑπ' αὐξοντα ἀριθμ. 1. 25,000 ΑΚΕΡΑΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΑ πρέχοντα συμμετοχὴν εἰς ἀκέραιον τὸ κέρδος τιμώμενα ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΔΡΑΧΜΩΝ καὶ ὑπ' αὐξοντα 25,001, 100,000. ΤΕΤΑΡΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΟΥ τιμώμενα ΜΙΑΣ ΔΡΑΧΜΗΣ καὶ πρέχοντα συμμετοχὴν εἰς τὸ τέταρτον τοῦ κέρδους.

Κέρδη ἐκάστης κληρώσεως

1	ἐξ	80,000	80,000
1	ἐξ	20,000	20,000
2	ἀπὸ	2,500	5,000
6	ἀπὸ	1,000	6,000
18	ἀπὸ	400	6,000
28	ἀπὸ	200	5,000
1980	ἀπὸ	40	78,000
2000			200,000

Ἡ πρώτη κλήρωσις γενήσεται τῇ 28 Φεβρουαρίου (13 Μαρτίου), 1910, ἡ δευτέρα τῇ 25 Ἀπριλίου (3 Μαΐου) 1910, ἡ τρίτη τῇ 27 Ἰουνίου (10 Ἰουλίου) 1910, ἡ τετάρτη τῇ 31 Ὀβρίου 1910 καὶ ἡ πέμπτη τῇ 31 Δεκεμβρίου 1910 (31 Ἰανουαρίου 1911).

Διὰ πᾶσαν πληροφορίαν ἢ ζήτησιν γραμματίων ἀπευθυντέον εἰς τὸ ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΛΑΧΕΙΟΥ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ; Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν, εἰς Ἀθήνας.

Ὁ διευθύνων τμηματάρχης
Γ. ΚΟΦΙΝΑΣ

μεριὰ οἱ μεγάλοι καὶ καλοὶ γιατροὶ τῆς Πολιτείας οἱ ἀληθινὸι πατεράδες πού ἀγκάσανε τὸ ἴδιο ὄλα τους τὰ παιδιὰ, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη οἱ τοπικοὶ ἀρχόντοι· οἱ νομοὶ—πού εἶναι νομοὶ—καὶ οἱ δῆμοι μὲ κάθε τρόπο, μὲ κάθε θυσία, μὲ κάθε ἔξοδο νὰ ὁμορφύνουν τὸν τόπον τους, νὰ κάμουν ἔργα, θέατρα, γλέντια, διασκεδάσεις καὶ αὐτοὶ νὰ ἐτοιμάζουσι δυνατὴ καλοπέραση γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ βιάσθουν τοὺς κατοίκους στὸν τόπον τους, τὰ παιδιὰ τους στὸ ἔσσην τὸ δυνατό ἀνετο καὶ ὁμορφισσυρισμένο σπίτι τους. Ἐννοεῖται πῶς αὐτὸ δὲν εἶναι εὐκολο πρᾶμα ἔτσι γενικὰ νὰ γίνῃ καὶ μὲ τὰ ἴδια μέσα παντοῦ. Κοίταξαν λοιπὸν νὰ ἰδοῦνε τί ἐξαιρετικὸ πλεονέκτημα, τί ξεχωριστὴ ἰδιότητα φυσικὴ ἢ καὶ φικαστὴ παρουσιάζει κάθε τόπος· τί σφραγίδα—cachet, ὅπως τὴ λένε—ἔχει, καὶ προσπαθοῦνε πῶς ν' ἀναπτύξουν αὐτὴ τὴν ἰδιότητα. Εἶναι ἐμπορικὸς, βιομηχανικὸς ὁ τόπος; τί εἶναι κείνο πού μπορεῖ νὰ βιάσθῃ καὶ νὰ κάμῃ νὰ πάῃ μπροστὰ τὸ ἐμπόριο, ἡ βιομηχανία; Εἶναι παραθαλάσσιος, ἔχει λιμάνι, τὸ λιμάνι του, τὰ μπάνια του, μὲ χοροὺς καὶ νταχτούρια; Βγαίνουνε κοντὰ πούθενά τίποτις παλιόνερα μὲ θειάφι ἢ σόδα καὶ ἀτμούς καὶ τέτοια; Φωνές, κακὸ, νερὰ λαματικά,

πάρκα, σενατόρια, δικτακέδατες. Κεὶ δρόμους παντοῦ καὶ πλατεῖες καὶ θέατρα καὶ μουσικὲς καὶ κακὸ σὲ κάθε κατάλληλη ἐποχὴ. Τὸ δὲ κράτος ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ τί κάνει; Ἐνίσχυση σ' ὄλα αὐτὰ, δρόμους, συγκοινωνία, βοήθειες καὶ δοσίματα ἀκόμη. Καὶ βᾶσταμα καὶ ὑποστήριξη τοῦ ξεπεσμοῦ ὅσο παίρνει. Ἐκατὸ πόλεις στὴ Γαλλίᾳ παρουσίασε ἡ τελευταία ἀπογραφή της μὲ πληθυσμὸν κάτου ἀπὸ 5,000· αὐτὲς πῶς πολὺ ἐξαιρέτικες ἀπὸ τὸν πληθυσμὸν εἶναι χωριὰ, 2,000, 1,000 κατοίκους ἢ κάθε μία. Ἡ Πολιτεία ὅμως, γιὰ νὰ μὴν ἀποξενώσῃ, τίς ἀφίνει κάθε μιὰς τὴν ἰδιότητά της γιὰ πόλη διατηρώντας τὴν ἢ ὡς πρωτεύουσα ἐπαρχίας, ἢ μὲ εἰρηνοδικεῖο, ἢ μὲ δικαστήριον, ἢ μ' ὅ,τι ἄλλο εἶχε ἀπὸ μιὰς ἀρχῆς μεγαλοσυάνικου, ἂν καὶ κείνης τῆς Πολιτείας ἡ διοικητικὴ τῆς διαίρεση καὶ ἡ δικαστικὴ τῆς ἀξιοπρέπεια καὶ ὅλες αὐτὲς οἱ ρεζιλικὲς θεωρίες, ἀλλ' οἱ οὐσιαστικὲς ἀνοησίες τῆς ὑπαγόρευαν νὰ τὰ καταργήσῃ.

Ἐμεῖς τί κάνουμε σὲ δημοῖς ἢ ἀνάλογες περιστασεις; Καταργοῦμε ἐπαρχεῖα, καταργοῦμε νομαρχίες, καταδικάζουμε τὰ δικαστήρια, καταργοῦμε εἰρηνοδικεῖς, βυζαίνουμε τοὺς δήμους καὶ ἀρπάζουμε

θυμισμένη καὶ κράτησε τὴν ἀναπνοή της ἡ Χρυσούλα νὰ μὴ τὴν ξυπνήσῃ, νὰ μὴ τῆς ἀγγίξῃ καὶ πεταχτεῖ ἀπάνω καὶ μπήξῃ τίς φωνές καὶ τὰ γέλοια καὶ κάμῃ χίλις κομμάτια τὴ σιωπὴ τὴ λειτουργικὰ πού κρατοῦσε ὄλα τὰ πράγματα γύρω ἀσάλευτα κ' εὐλαβητικά. Τόσο ἀσάλευτα καὶ τόσο εὐλαβητικά πού μῆτε οἱ κουρτίνες, μῆτε ἡ λάμπα, μῆτε οἱ ταντέλες, μῆτε ὁ Ὁρέστης τολμούσανε νὰ πάρουνε τὴν ἀναπνοή τους γιὰτὶ νοιώθανε Κάποιον μέσα στὴν κάμερα νὰ κάθεται μ' ἀπανωτάλλο τὸ πόδι του, Ἀφέντης.

Εἴτανε ὁ Θάνατος πού καθότανε στὸ προσκεφάλι τῆς Χρυσούλας καὶ τὴν κύταζε μὲ μάτια νυσταγμένα.

X

Σήμερα ἡ ἀναπνοὴ τῆς Χρυσούλας εἶναι πῶς λαχνιασμένη καὶ πῶς ἀνώμαλη καὶ τὴ συντρεφεῖ τώρα ἓνα ροχαλητὸ τσιρηχτὸ ἀγωνίας. Τὰ δάχτυλα τῆς Χρυσούλας σπασμωδικὰ κινεῖνται μέσα στὸν αἶρα, σὰ νὰ θέλουν νὰ σταματήσουν τίποτα, σὰ νὰ θέλουν νὰ διώξουν Κάποιον ἀπὸ τὸ προσκεφάλο της καὶ νὰ παρακαλέσουν καὶ νὰ τοῦ ποκλυτοῦνε.

Τὸ πρόσωπό της εἶναι γαλάζιο, τὸ δερμα της ψυχρὸ, κ' ἓνας ἴδρος πηχτὸς περιχύνει ὄλα της τὰ κορμὶ καὶ μουσκεῖ τὰ προσκεφάλια, τὰ ρούχα, τὰ σεντόνια. Ἀπὸ τὸ στόμα της τὸ σφιγμένο, ἀπὸ τὰ δόντια της κλειστὰ βγαίνει κάποιον ἀνθρώπου φύσημα—σὰν ἀγκομαχητὸ μικροῦτσιου πουλιοῦ.

Εἶναι σὰ μεσοκοιμισμένη. Μιὰ ἀντάρρα θολὴ εἶναι μπροστὰ ἀπὸ τὰ μάτια της, μιὰ νάρκη πέφτει ἀπάνω της, λὲς καὶ πεθαίνει ἀπὸ ἀσφυξία ἡ Χρυσούλα. Καὶ δίπλα της ἓνα μπουκέτο κρίνα πεθαίνου καὶ αὐτὰ.

Ὁ γιατρός εἶπε σήμερα πῶς δὲ θὰ ξανάρθει πιά.

Ἀποπάνω της ὁ Ὁρέστης ὀλομόναχος. Δὲν μποροῦσε νὰ σκεφεῖ τίποτα· κρατοῦσε μόνο τὰ χέρια τῆς Χρυσούλας καὶ σῶπα νε.

Τὸ παράθυρο εἴτανε ἀνοιχτὸ κ' ἔμπαινε μέσα ἓνα κομμάτι οὐρανός, γλυκὴς κι ὁμορφος, σὰν τὴν Ἑλλάδα. Τὸ πρῶτ' ὄλο ἔμπαινε ἀλαφροπατώντας μέσα κ' εἴτανε ὁμορφος κ' ἤρεμο σὰν τὴν Καλοσύνη καὶ πήγαινε κι ἀνέβαινε στὸ κρεβάτι τῆς Χρυσούλας καὶ τῆς φιλοῦσε τὰ μαλλιά καὶ τὰ χέρια, σὰ νὰ τινε καμιά τῆς ἀδερφή.

Ἡ Χρυσούλα θαμπά, θαμπά, ἔβλεπε στὸ νοῦ

της πῶς πεθαίνει. Ποτὲ δὲ φανταζότανε πῶς μποροῦσε νὰ πεθάνει κανεὶς τόσο ἡσυχᾶ, σχεδὸν τόσο εὐτυχισμένα. Τῆς φκινότανε πῶς τῆς εἶχανε ἀνοίξῃ οἱ φλέβες ὅλες κι ἀπομέσῃ τους ἔτρεχε ἡ ζωὴ της καὶ χυνότανε ἀπάνω στὸ κρεβάτι καὶ ξεχείλιζε καὶ λίμανεζε κάτω στὸ πάτωμα καὶ κυλοῦνταν ἀπὸ τίς σκάλες ἀργὰ καὶ σταλαχτὰ—σὰ μέλι χυμένο.

Ἦρθε ὕστερα τὸ Μεσημέρι.

Κρατοῦσε τὸ χέρι τοῦ Ὁρέστη κ' εἴτανε γεμένη δεξὰ καὶ κύταζε ἀπὸ τὸ παράθυρο. Ὁ ἥλιος ἀπόξω δυνατὸς καὶ ὁμορφος καὶ πάντα νέος καὶ πάντα σκληρός. Κ' ὑψωθήκανε θολὰ στὸ νοῦ της, σὰν κυπαρίσσια μέσα στὴν καταχνιά, οἱ γονεῖς της, τ' ἀδέρφια της, κ' ὕστερα πέρασε ἀποπάνω τους σὰ σύννεφο βροχὶ ὁ Ὁρέστης καὶ τοὺς σκέπασε ὅλους μ' ἓνα μεγάλο-μεγάλον ἥσκιο.

Κ' ὕστερα δὲν ἔβλεπε τίποτα. Τίποτα· κατὶ γραμμὲς μόνο ἀπαλὲς σὰν τ' ἀττικὰ βουνὰ κι ἀποπάνω τους κατὶ γαλάζια πράγματα, σὰ μενεξέδες ἢ μουσικὴ.

Εἶχε ἀνοιχτὰ τὰ μάτια της καὶ κύταζε, ἀσάλευτη.

Ὅτ' ἤθελε νὰ κλάψῃ μερικὰ ἀκόμα δάκρυα πού τῆς εἶχανε ἀπομείνει, μὰ δὲν μποροῦσε. Δὲν εἶχε τὴ

**Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΛΟΓΙΣΤΗΡΙΟΥ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ**